

Ján Rozner

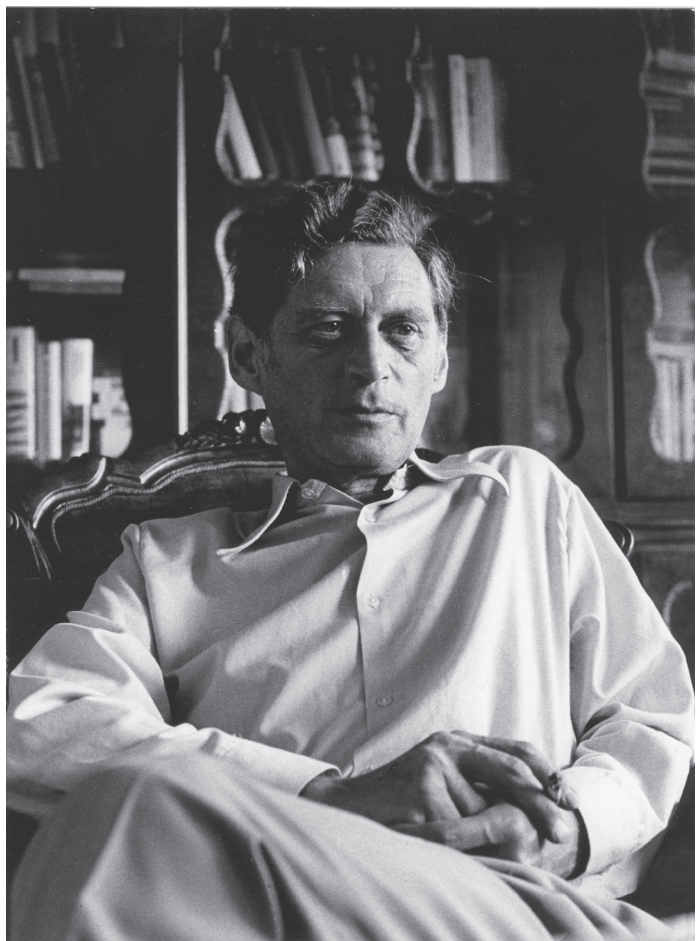
**Sedm dní
do pohřbu**

PROSTOR

Ján Rozner
Sedm dní do pohřbu

PROSTOR

Ján Rozner
Sedm dní do pohřbu

přeložil Milan Schulz

© Ján Rozner - dědicové, 1973
Czech edition © PROSTOR, 2014
Translation © Milan Schulz, 2014

ISBN 978-80-7260-296-4

Kniha vychází s finanční podporou
Komisie SLOLIA, Literárne informačné centrum, Bratislava

[Zora Jesenská zemřela 21. prosince 1972 v Bratislavě a pohřbena byla o týden později, 28. prosince 1972, v Martině. – Pozn. red.]

VEČER

Vrátil se domů kolem sedmé, o něco později, než chodil v posledních dnech, hlavu měl prázdnou z toho napětí, které musel vynakládat v posledních hodinách, aby udržel pozornost; měl taky hlad a byl z toho všeho podrážděný a vzteklý. Rozhodl se, že si teď nezačne krájet chleba, mazat krajíce máslem a sýrem a potom je pomalu žvýkat, cpal se jimi ke snídani a k večeři už aspoň druhý týden. Když byl naposled v samoobsluze, koupil si nějakou masovou konzervu, podle návodu ji stačilo vložit neotevřenou na pět nebo deset minut do vroucí vody.

Postavil na plynový sporák hrnec s vodou. Připravil si talíř a příbor, z tašky, kterou přinesl, vyndal prázdné lahve od minerálky a ovocné šťávy a dvě tlusté knihy. Ty zítra vrátí do knihovny a vybere si nějaké dvě jiné. Lahve odložil v kuchyni do kouta, knihy odnesl do pokoje, a když se vrátil do kuchyně, voda v hrnci už vřela; vložil do ní masovou konzervu a až teď si vzpomněl, že si nepřečetl, jestli má být ve vodě pět, nebo deset minut. Ale už ji tam nechal. Sedl si na lavici v kuchyňském jídelním koutě, a když se mu zdálo, že už čeká dost dlouho, vypnul plyn, rychle vytáhl konzervu z horké vody, otevřel ji, polovinu z ní vyklopil na talíř a ukrojil si kus chleba, přestože mezi masem v omáčce nechutné barvy viděl i drobné kousky brambor.

Maso z konzervy bylo vlašné, mělo odporně mazlavou chuť jako technická guma, ale i to patřilo k věci, všechno se proti němu spiklo.

V poslední době mluvíval sám k sobě - i když jen v krátkých větách -, nadával si, kladl si otázky (a co jiného jsem měl udělat?), kterými obvykle uzavřel nějakou etapu svých reminiscencí. I teď pocítil potřebu vyjádřit nahlas, stručně a výrazně svou zlost na odpornou chuť konzervy, a tak po každém polknutí hlasitě a rozhořčeně vykřikl na protější zed':

„Zasraná konzerva!“ - „Zkurvený život!“

Tím vykřikováním se trochu uklidnil a uvědomil si, že jeho nadávání je směšné, nemluvě o výrazech, které vlastně nikdy nepoužíval. Ale takhle si mohl aspoň postěžovat někomu neviditelnému. Dobře věděl, že ta odporná konzerva za nic nemůže, mohl ji z talíře vylít do záchodu a místo ní si namazat chleba nějakým sýrem z ledničky, ale dělalo mu dobře nadávat na to, co do záchodu vylít nemohl, a tak teď pokaždé, když zhltl žvanec odporné konzervy, už klidně - jako kdyby přišel na to, že podstata věci je nezměnitelná - a mnohem tišeji si sám sobě znovu a znovu potvrzoval:

„Zasraná konzerva!“ - „Zkurvený život!“

Opakováním jeho nadávání vybledlo a stalo se prostoduchou dětinskou hrou, už si při tom ani nic nemyslel, když vtom zaslechl zazvonit telefon.

Nejdřív zůstal chvíli sedět, nechtěl slyšet, co mu patrně někdo v telefonu oznámí. Ale vždyť to může být i něco jiného, bleskla mu hlavou jména tří čtyř známých, jenže když už šel do obýváku k telefonu, zase si pomyslel, že teď je to tady, neodvolatelně, s konečnou platností.

Přešel obývacím, zvedl sluchátko a řekl haló. Hlas v telefonu chtěl vědět, s kým hovoří, tak se představil. Hlas řekl své jméno, „doktor Marton“, a jemu blesklo hlavou, že tohle jméno možná kdysi slýchal častěji - měl dojem, že je to urolog -, a zapochyboval, jestli teď skutečně uslyší, co čekal, ale hlas v telefonu už začal vysvětlovat: „Volám z onkologické kliniky, mám tady dnes večer náhodou noční službu.“ Takže teď už si byl úplně jistý, že bude následovat, co očekával.

Vlastně to vůbec neočekával, jen neurčitě myslel občas na to, že ho jednou odtamtud zavolají, pozítří, za týden, za dva týdny. Jen to nečekal teď.

Ale hlas v telefonu nepokračoval oznámením, kterého se bál, nýbrž mu obsáhle vysvětloval, že jeho jméno nenašel v telefonním seznamu, a proto obvolal aspoň tři své známé, o nichž předpokládal, že ho znají a budou mít jeho číslo, jenže ani jeden z nich ho neměl, až si ještě na někoho vzpomněl a od něj číslo nakonec dostal. Proto volá až teď.

Hlas na druhém konci telefonu se odmlčel, proto on, jen aby něco řekl, vysvětlil: „Ano, moje jméno není v telefonním seznamu.“ Nato doktor přešel k podstatě věci: „Jde totiž o to, že stav vaší ženy se zhoršil. Nastala kritická situace.“

Řekl znovu jen „ano“, jako kdyby chtěl doktora vyzvat, aby mluvil dál, ten však zase odbočil: „Jistě si pamatujete, že jsme vám hned před jejím přijetím řekli, že se něco takového nedá vyloučit... že s tím musíte počítat.“

Jaké „my“, pomyslel si zlostně, řekl mu to tenkrát primář, nikdo jiný u toho nebyl. Ale nahlas zase jen přisvědčil „ano“ a doktor teď konečně, jak se mu zdálo, přešel k tomu, proč ho zavolal: „Proto by bylo dobré, kdybyste sem hned přišel.“

Zase řekl automaticky „ano, přijdu hned“ a doktor ještě dodal: „Bylo by dobře, kdybyste si vzal někoho s sebou.“

Nechápal, proč by měl brát někoho s sebou, když se zhoršil stav jeho ženy, řekl však zase svoje „ano“, ale teď hlas na druhém konci telefonu rychle pokračoval, jako by v rozhovoru mimoděk zapomněl na něco důležitého: „Musíte ovšem počítat s tím, že vaše žena už je mrtvá.“

Teď už mu hlas na druhém konci linky jistě neměl co oznámit, a tak zopakoval „ano, přijdu hned“ a položil sluchátko.

Chvilí zůstal u telefonu nehybně stát, jako by tu poslední větu musel nejdřív přežvýkat jako další žvanec z té odporné konzervy. Ale ještě to nespokl. Soustředil se na něco, co s obsahem telefonátu nijak nesouviselo. Jako lektor nebo dramaturg, který opravuje cizí texty, si zrekapituloval poslední lékařovy věty, jako kdyby je četl před sebou v rukopise. Co je to za nelogičnost, nejdřív mluví o kritické situaci, která nastala, a potom skončí tím, že kritická situace už pominula. A to jeho „musíte ovšem počítat s tím...“. Ovšem! Nerušilo ho to samotné slovo, vadilo mu, že v této větě bylo úplně nesmyslné. Vždyť ten doktor nechtěl říct „samozřejmě“, proč by to mělo být samozřejmé, chtěl říct „přirozeně“, ve smyslu „ale“, „ale musíte počítat s tím...“, to by mělo stylistickou logiku.

Když dokončil tuto korekturu, šel zpátky do kuchyně, pomalu a opatrně, jako kdyby se vracel s nějakým tajemstvím. V kuchyni si zase sedl na lavici, musel si něco rozmyslet, a až

za chvíli přišel na to, že nemyslí na nic, prostě má jen přijít do nemocnice a někoho vzít s sebou. A tak vstal, odnesl ze stolu talíř, aby mu konzerva nezaváněla v kuchyni, vylil nedojedený zbytek do záchodu, spláchl, všechno uklidil a znovu si sedl na lavici, jako by si dřív, než odejde, musel ještě chvíli oddechnout.

Seděl s vpadlou hrudí, ruce složené v klíně. Už nebude muset... ano, leccos nebude muset... myslet na to, jakou ji uvidí v nemocnici a co jí řekne... ani myslet na to, nač myslel poslední dva týdny tolikrát: jestli se ještě vrátí do tohoto bytu... a když se vrátí, na jak dlouho. Už nemusí trnout, už se nic nemůže změnit, všechno se ustálilo. Jednoduše není. Zlobil se na sebe, protože nepociťoval náhlý poplach, který by jím měl otrást. Ale copak to mohlo skončit jinak? Už si to asi myslela i ona. A možná to i chtěla. Nesmysl. A přece ho to v posledních dnech někdy napadlo. Ta myšlenka se mu zavrtala do mozku a teď se za to styděl, myslel si, už se s tím vyrovnala... a jeho tu nechala. Samotného. Jako by si on sám už uměl se sebou nějak poradit. Přece musela vědět, že si sám se sebou neporadí. Bude od rána do večera sedět v tomhle velkém bytě. A kolem něho bude jen neměnné ticho.

A širá prázdnota... Najednou jako by se probral, uvědomil si, že už zase na nic nemyslí, a že přece musí do nemocnice. Doktor mu to přikázal. I když právě teď vlastně nezáleželo na tom, jestli tam půjde hned, nebo tady ještě zůstane sedět. Stejně už nejde do nemocnice za ní, jen kvůli ní.

Vstal, v předsíni si oblékl kabát, sjel výtahem dolů, odemkl a otevřel garáž, vycouval s autem na ulici, ne směrem k zátáčce a dolů do města, ale směrem nahoru, kde asi o tři sta metrů dál bydlela sestřenice jeho ženy. Má přece do nemocnice někoho vzít s sebou. I když neví proč. U té sestřenice byl sotva před hodinou. Zastavil se u ní cestou z nemocnice, protože ho o to asi před třemi dny požádala jeho žena.

V nemocničním pokoji s ní ležely ještě dvě pacientky, těm lékař slíbil, že je na vánoční svátky pustí domů, když o to požádaly. Tak se zeptala i jeho žena a lékař to povolil i jí. Tenkrát mu řekla, že by mohl v nějaké restauraci koupit kapra,

pokud ještě bude na Štědrý večer otevřeno, že se si ho doma ohřejí, zapálí si svíčky a udělají si Štědrý večer.

Byla několik hodin denně na infuzích, a proto ho překvapilo, že je lékař ochotný ji pustit domů. Neuměl si to dost dobře vysvětlit, proto se zastavil u její sestřenice lékařky a zeptal se jí na to. Tehdy mu odpověděla: „Může se něco stát v nemocnici a může se něco stát doma. Subjektivně je pro ni lepší, že jí to povolil.“

Dnes odpoledne se už zase cítila hůř. Proto požádala lékaře, jestli by o Vánocích přece jen nemohla zůstat v nemocnici, a lékař s tím souhlasil. Proto teď chtěla, aby to s tím štědrovečerním kaprem zařídil takhle: příbuzný sestřenice je vedoucím ve velkém hotelu, kde jistě musí vařit pro hosty i na Štědrý večer. Ať ho sestřenice požádá, aby dal udělat dvě večere i pro ně, a on je pak doveze do nemocnice. A svíčky si tu můžou zapálit taky. Ale ať za ní zajde ještě teď, aby to zítra mohla domluvit nebo zjistit, jestli to půjde.

Proto se u sestřenice zastavil cestou z nemocnice před půl hodinou... nebo možná už před hodinou.

Viděl na její tváři výraz údivu, když mu otevřela? Nebo překvapené úzkosti... protože si už všechno domyslela? Nepamatoval se. Místo pozdravu jen řekl, že telefonovali z nemocnice, a ona ho beze slova pozvala dál. Sedl si do fotelu, v němž seděl před půl hodinou nebo před hodinou, také ona se posadila. V pokoji svítila jen stojací lampa u gauče.

Tlumočil všechno co nejpřesněji a skončil větou: „Ovšem musíte počítat s tím...“

Bůhvíproč si myslel, že si i sestřenice všimne nelogického sledu doktorova telefonátu, ale ona jen dál mlčky seděla, jako by tu ani nebyl. Myslí teď jen na to, co se stalo, pomyslel si. Myslí na ni ne tak roztěkaně a nesoustředěně jako on. Jemu se teď honí hlavou nějaké bezvýznamné lapálie, které vytlačily to, nač myslela ženina sestřenice. Jako třeba to, co mu ten doktor říkal do telefonu.

Byla vlastně první a jediný člověk, který mu řekl pravdu, prognózu nemoci jeho ženy. Už pár dní ležela v nemocnici,

tenkrát se jí zeptal, proč je stále slabší, proč jí ty infuze nepomáhají. „Někdy pomáhají, na nějakou dobu,“ řekla, „ale ona má“ - následovala dvě latinská slova - a potom dodala: „A to je asi tak to nejhorší, co ji mohlo potkat.“ Ještě mu něco vysvětlovala, pochopil jen, že je to asi beznadějně. Proto se jí také za pár dní přišel zeptat, jak ji lékař může na Vánoce propustit domů.

Uplynula dost dlouhá chvíle, než se sestřenice jakoby najednou probrala, vstala a řekla: „Jdu se obléct a vzít nějaký kufr a tašku.“ A odešla z pokoje.

Trochu se divil, nač potřebuje kufr a tašku, když jdou na kliniku, protože tam zemřela jeho žena. Cítil se zahanbený kvůli tomu jejímu mlčení, její nepřítomné pohrouženosti. Proti své vůli si musel přiznat, že má hlavně pocit křivdy, protože jeho běžný život vykojil, vypadl ze své dráhy. Vždyť žena, která zemřela, byla skoro po dvě desetiletí součástí jeho života. Pravda, v jistém smyslu i součástí života sestřenice. Znaly se od dětství, byly si blízké dávno předtím, než svou ženu poznal on. Ale vždyť v tom to je, pomyslel si, jako kdyby objevil něco, co ho omlouvá - jí sice zemřel někdo blízký nebo velmi blízký, ale v jejím životě se kvůli tomu nic nezmění. Jenže jeho život jako by se rozbil na kusy. Zavřela za sebou dveře a jeho nechala v bytě samotného. Jeho život měl ještě nějaký smysl, pokud existoval s ní, protože i ona u sebe někoho potřebovala, pokud měl mít její život nějaký smysl. Teď z toho nezůstalo nic. A sestřenici se jen něco z života vytratilo, ale může a bude žít dál jako doposud.

V celém bytě bylo stále ticho. Jak to, že není doma její muž? Večer vždycky bývá doma. Čte svoje matematické knihy. Asi se šel projít nebo proběhnout. To bylo jeho rozptýlení.

Ve dveřích opět stála sestřenice a řekla: „Můžeme jít.“ A opravdu nesla v jedné ruce kufr a v druhé tašku.

Cestou do nemocnice mlčel, jen jednou vyslovil, na co myslel už předtím: „Dnes je čtvrtek a ve čtvrtek ráno před dvěma týdny jsem ji odvezl do nemocnice.“

Dva dny předtím seděl v kanceláři primáře oddělení, kde jeho ženu vyšetřili.

Primář přešel rovnou k věci. „Vaše žena má leukémii,“ oznámil mu a udělal pauzu, jako by mu chtěl dát čas, aby se s tím smířil, než bude pokračovat.

Ale název té choroby mu nic neříkal, neměl žádnou bližší představu o tom, co je to za nemoc, byl to pro něho jen lékařský termín. Věděl například, co je to Pagetova choroba, proces dekalifikace v záhlaví, kdy vzniká tlak na trojklaný nerv, což vyvolává nesnesitelné bolesti, jediným řešením je pak většinou operace mozku - o této zřídka se vyskytující nemoci věděl všechno, měla ji a pomalu na ni umírala jeho matka. Ale jinak byl v termínech z tohoto oboru naprostý ignorant, proto v něm primářovo oznámení nevyvolalo otřes ani pohnutí, které primář patrně očekával. Zeptal se: „A je to vážné?“

„Ano, vážné,“ potvrdil primář.

Ani to mu nestačilo, zeptal se naléhavěji: „Velmi vážné?“

Primář k němu promluvil téměř lidsky a konkrétně: „Nemoc vaší ženy je už ve velmi pokročilém stadiu. Musíte počítat se vším. Musím vám to říct, je to moje povinnost.“

„Ale...“ začal a najednou nevěděl, na co se chtěl zeptat. Asi jestli se to vůbec dá léčit.

Primář ho zase uklidnil: „Přijmeme ji, hned jak se uvolní místo, to může být i zítra, pozítří.“ Domníval se, že jeho žena má u primáře protekci, protože ji k němu poslala jejich známá lékařka, ještě netušil, že na tomto oddělení se umírá rychle a často. „Bude dostávat infuze cytostatik,“ poučil ho dále primář, ale asi si uvědomil, že to je pro laika málo známé slovo, proto mu vysvětlil, že to jsou úplně nové léky a někdy mají zcela nečekaný, přímo zázračný účinek. Vzápětí ho však upozornil: „Zpočátku ty infuze zatíží organismus, pacient se prvních deset dní nebo dva týdny může cítit i hůř. Ale to neznamená zhoršení celkového stavu. Řekněte to taky své ženě. Je docela možné, že asi po třech čtyřech týdnech budeme moci vaši ženu propustit. Ale po takových třech měsících nastane recidiva, pak bude nutné ji znovu hospitalizovat a kúru opakovat.“

Až teď se mu objasnil smysl primářových slov „velmi

vážné“. Musí počítat se vším. A v nejlepším případě bude jeho žena umírat jakoby na pokračování.

Primář mu připomněl: „My jí řekneme, že je to extrémní chudokrevnost. Takhle jí to řekněte i vy: extrémní chudokrevnost.“

Řekl tedy ženě, že trpí extrémní chudokrevností, že na to teď mají nějaké úplně nové léky, cytostatika, že pacient se zpočátku po těch infuzích cítí subjektivně hůř, ale že po takových třech týdnech ji možná propustí. Neřekl, že asi tak po třech měsících se ty infuze musí opakovat.

Seděli u oběda, jeho žena nejdřív neřekla nic, pak se zeptala: „A umírá se na to?“

Odpověděl rozmrzele, skoro popuzeně, jako kdyby ho neprávem podezírala, že jí neříká celou pravdu: „Vždyť máš jít do nemocnice proto, aby tě z toho vyléčili, ne abys zemřela.“ Koneckonců to byla i pravda. Ještě jí řekl, že až teď, když znají diagnózu, může začít terapie.

Jeho žena už neřekla ani slovo, dívala se skrz něj do zdi, jako by si myslela: jen si řečni dál, já už vím dost. Kdo ví, jak si přeložila tu extrémní chudokrevnost. Jistě uhádla, že jsou to jenom dvě slova, která ji mají uchlácholit. Docela jistě mu nevěřila. Proto si náhle vzpomněl na úplně jiný argument: „Mně nedávno zjistili, že jsem přechodil infarkt. A jako diagnózu uvedli angina pectoris. To stálo taky na úmrtním listě mého otce. I na to se může zemřít.“ Tenhle argument ho napadl, protože ho ještě pořád podvědomě mrzelo, že jeho žena krátce předtím přijala jeho diagnózu tak lhostejně. Když se tenkrát cítil jaksi podivně vyčerpaný, z každé procházky se brzy vrátil a celá levá ruka ho bolela, řekla mu jen: „Tak se nechej vyšetřit.“ Nakonec se cítil tak špatně, že si netroufal jet do nemocnice autem. A lékařka, kterou tam vyhledal, se přímo lekla, když ho uviděla. Nařídila mu, ať si lehne, telefonovala na jiné oddělení, tam ho hned vyšetřili, dali mu nitroglycerin a vystavili lékařský nález. Doma se žena na výsledek vyšetření ani nepodívala. Až za pár dní mu řekla: „Tak ukaž ten papír, co ti dali, ať vím, jakou chorobu má můj muž.“ Přečetla nález, složila ho a beze slova mu ho vrátila.

Potom, když už mluvili o její nemoci, se polekal, že jí svůj

argument předhodil zbytečně příkře, proto dodal smířlivě: „Ale dá se s tím i žít. Lékař mi řekl, že se s tím můžu dožít i osmdesátky.“

Od té doby se musel neustále přetvařovat, i když ještě byla doma, i potom v nemocnici. A když už ležela v nemocnici, bylo by absurdní, kdyby pořád věřila „extrémní chudokrevnosti“, o níž mluvil.

Ležela tam v pokoji se dvěma pacientkami, obě měly leukémií, s remisemi. A přibližně každé tři měsíce musely být znovu hospitalizovány. Že by si o své nemoci nevyprávěly? I kdyby byla na pokoji sama, věděla přece, že je na onkologické klinice. Ještě štěstí, že se ho nikdy nezeptala, proč jí neříká pravdu. Díky své životní zkušenosti patrně sama věděla, že se to tak dělá, když už je na tom někdo hodně zle. Nakonec mu nevěřila, ani když výjimečně říkal pravdu.

Když tam byl jen před pár hodinami dnes naposled a do nemocničního pokoje vešla sestra s ampulkami a vším, co potřebovala k ošetření pacientek, tak už kvůli těm druhým dvěma pacientkám vyšel ven. Na chodbě šel proti němu ošetřující lékař, zastavil se s ním a řekl, že mu gratuluje: právě prý viděl poslední výsledky krevních testů jeho ženy, zlepšení je zcela evidentní a za tak krátkou dobu až ojedinělé. Jen co sestra vyšla z pokoje, spěchal k Zoře s dobrou zprávou. Ale ona se na něho jen nedůvěřivě podívala a zeptala se: „Skutečně?“

Za chvíli nato ho poprosila, aby už šel raději domů, že je velmi unavená. Jen kvůli tomu štedrovečernímu kapru ať se ještě staví u sestřenice.

Před klinikou mohl teď večer zaparkovat přímo před vchodem. Po celé ty dva týdny, kdy za ní chodil odpoledne – a výjimečně asi dvakrát i dopoledne –, musel vždycky hledat volné místo k parkování, někdy i dost daleko v boční ulici.

Sestřenice vyndala zezadu prázdný kufr a tašku. Teď mu došlo, proč mu lékař řekl, aby vzal někoho s sebou. Vždyť jeho ženu teď mají jakoby propustit, měl přijít hlavně proto, aby někdo odnesl všechny její věci, zlikvidoval její svršky. Aby tam po ní nic nezůstalo.

Myslel si, že v nemocničním pokoji bude všechno tak, jako když odtud naposled odešel, jen ona tam bude ležet bez pohnutí a on už s ní nepromluví, na nic se jí nebude ptát: Jak se má, jestli jí je líp, jak spala. Ale když otevřel dveře, první, co uviděl, byla plenta postavená před její postelí u okna. Tiše pozdravil obě pacientky a zastavil se za plentou, před koncem její postele. Spatřil její hlavu a zůstal zaražený, její tvář se sice nezměnila, ale ústa měla široce otevřená. Jako by chtěla vykřiknout? Ne, nic v její tváři tomu nenasvědčovalo, zkrátka měla široce otevřená ústa. Do velkého „O“. Proč? Stále se udiveně díval na ta otevřená ústa.

Za chvíli vešla do pokoje ošetřovatelka - ani si jich pořádně nevšimla, sedla si na její postel za plentou, z nočního stolku vyndala protézu, vložila ji mrtvé do úst, vytáhla z kapsy úzkou bílou pásku, podložila ji mrtvé pod bradu, přetáhla ji pod vlasy a v záhlaví rychlým rutinovaným pohybem zavázala. Ústa se zavřela. Nato mu ošetřovatelka ještě něco říkala, ale příliš ji nevnímal, vyrozuměl jen tolik, že za ním ještě kvůli něčemu přijde.

Stál dál za plentou před koncem postele, sestřenice vedle něho, dívali se teď na tvář spící ženy, v jejím výrazu nebylo nic určitého, mimořádného, ani strach, ani náznak výkřiku, když teď měla ústa zavřená, dívali se na klidně spící, jakoby odpočívající tvář. Dokonce měla tváře trochu narůžovělé. Jako kdyby nemoc ustoupila a ona se zbavila velké tíhy. Asi jen to se dalo vyčíst z její tváře.

Sestřenice poodešla k nočnímu stolku, sklonila se k její tváři a dotkla se rty jejího čela. Pak ještě chvíli zůstala nad ní skloněná. I on k ní přistoupil a zlehka se rukou dotkl její tváře, ale jen na okamžik. Ne aby pocítil, že ta tvář už není prohrátá krví jako jindy, řekl si později, když si na ten moment vzpomněl, chtěl se jí jen dotknout, a ten krátký dotek...

Sestřenice začala sbírat lahve, které stály na okenním parapetu. Nosil jí denně aspoň dvě lahve minerálky, dvě malé koly, kterou předtím nikdy nepila, a přibližně každý druhý den sklenici kompotu. Lahve, které přinesl, byly všechny netknuté, sestřenice je uložila do tašky, kterou vzala s sebou. Sledoval

lahve mizející z parapetu, jako by s tím neměl nic společného, poprvé viděl oknem střechy domů a poprvé si překvapeně uvědomil, že pod jednou z těch střech, které teď vidí, bydlel s matkou a bratrem téměř pět let, skoro celou válku. Za celou dobu si během těch posledních dvou týdnů nikdy neuvědomil, že ta klinika patří do okrsku, kde strávil mládí.

Teď už i on skládal její věci do kufru a do tašky. Nepřečetné knihy, které jí nosil z knihovny, vždycky chtěla, aby jí donesl nějaké biografie, naposled jí vypůjčil Andersenův životopis od dánské autorky, který nedávno vyšel, a ze zásuvky nočního stolku vyndal její věci; z dolní přihrádky rezervní pyžamo a ze skříně všechno, v čem přišla do nemocnice, i černý vlněný zimník. Přehodil ho přes čelo postele. Zpod postele ještě vytáhl menší tašku, s tou sem přišla, a její papuče a náhradní ponožky.

Do pokoje zase vešla ošetřovatelka, v jedné ruce měla papír, v druhé hodinky. Ty mu odevzdala, vysvětlila, proč mají rozbité sklíčko - pacientka na nich asi ležela, když už o tom nevěděla -, a přistrčila před něj papír: „Tady se musíte podepsat.“ Neměl brýle, neviděl, co má podepsat. Sestřenice mu pošeptala: „To je potvrzení, že jsme si odnesli všechny její věci.“ Tak podepsal, že neuplatňuje žádné právní nároky vůči nemocnici.

Ošetřovatelka odešla, sestřenice zavřela kufr, chvíli ještě zůstala stát a řekla, že se ještě zastaví u inspekčního lékaře, ať tam pro ni přijde a ať mu poděkuje. „Za co?“ podíval se na ni udiveně. „Ale vždyť tě sháněl, to nebyla jeho povinnost,“ odpověděla a odešla.

Ještě se chvíli díval na klidnou tvář mrtvé. Dnes na této posteli seděl déle než jindy. Někdy tady totiž zastihl návštěvu, nebo ona chvíli dřímala, nebo zase musel jít ven a procházet se po chodbě, aby sestra mohla ošetřit pacientky, taky bývala unavená, mluvili spolu jen útržkovitě, vždycky po dlouhých pauzách, a stále měl pocit, že by jí měl ještě něco říct. A zase chvíli dřímala. Jednou, když se z té dřímoty probírala, řekla: „Je to pěkné, když člověka někdo drží za ruku.“ A nakonec ho sama poslala domů.

Vzal kufr, ženinu prázdnou tašku, zimmník si přehodil přes ruku a vtom zpozoroval cíp jejího svetru, který vykukoval zpod příkrývky. Fialový vlněný svetr nosila už několik let každou zimu; v duchu ji bude za psacím strojem vždycky vidět v tomhle svetru, pomyslel si. Položil kabát zase na postel a svetr strčil do tašky.

Ještě se musí nějak rozloučit s těmi dvěma pacientkami. Chtěl podat ruku té, jejíž postel stála z druhé strany plenty, byla z těch dvou mladší, něco přes třicet, někdy se s ní dal do řeči. Jen co k ní udělal první krok, začala k jeho překvapení mluvit: „Vidíte, kdo by si to byl pomyslel, odešel jste jen před pár hodinami...“ Zaslechla, že má jít do inspekčního pokoje za lékařem: „Lékař vám nemůže nic říct, přišel pozdě, ví jen to, co jsme mu řekly my. Když jste odešel, vaše žena nejdřív spala, aspoň si myslím, že spala, potom jsem si všimla, že se najednou začala otáčet a z ničeho nic si sedla na postel, rukama se chytila za hlavu, tak jsem se jí zeptala, jestli mám zavolat lékaře, ale ona řekla ne, není třeba, vždyť mám lék na bolest hlavy, ale nevezala si ho, dál si rukama držela hlavu a pak ještě řekla, bylo by zbytečné volat kvůli tomu lékaře, a dál si jen rukama držela hlavu a kývala se z boku na bok, potom najednou padla na postel a bylo slyšet, že se jí těžce dýchá, jako by se dusila, tak jsme obě začaly zvonit na sestru, byla tu za chvíli, ale když slyšela ten její dech, hned vyběhla ven pro doktora, za pár minut s ním přišla, ale tehdy už nebylo slyšet, že dýchá, ani doktor s ní už nic nedělal.“

Pronesla to všechno jako jednu větu bez interpunkce, a čím déle mluvila, tím větší úlevu cítil, bylo pro něho ohromně důležité to všechno vědět. Nemusel si nic představovat, nic domýšlet. Její život byl pro něho aspoň v tom smyslu, co se s ní dělo, uzavřený. A když říkala těch pár slov - není třeba, mám přece lék... zbytečné volat doktora -, jako kdyby slyšel její hlas, tak to říkávala, když se to týkalo jí - proč, bylo by to zbytečné, není třeba - člověk nemá kolem sebe dělat velký rozruch, nechat se obskakovat jinými. A když ještě trpěla migrénami, kdysi je mívala častěji a dosti silné, taky se někdy držela za hlavu oběma rukama, jako by jí měla prasknout.

A když slyšel, že těžce dýchala, bezděčně si pomyslel, asi chrčela, jeho otec, který kdysi dávno náhle zemřel, taky před smrtí chrčel. Dodnes to slyší.

Velice mu pomohla, řekl pacientce, jinak by se to nebyl nikdy dozvěděl. Byl skoro dojatý, když se s nimi rozloučil. Znova zdvihl kufr, tašku a zimník, něco zamumlal o Vánocích a vyšel na chodbu.

Před inspekčním pokojem odložil kufr a tašku, zaklepal a vešel, s černým vlněným zimníkem přehozeným přes ruku. Za psacím stolem uviděl lékaře, který mu telefonoval, sestřenice seděla vedle, a když vešel, měl dojem, jako by čekali jen na něho. Lékař vstal, představil se, nabídl mu židli, znovu mu vysvětloval, že nemohl sehnat jeho číslo, dokonce si už myslel, že se mu nedovolá, tak mu nechal poslat telegram. A pokud jde o jeho ženu, už o tom mluvili - podíval se přitom na sestřenici -, nemůže mu o tom, jak to probíhalo, vlastně nic bližšího říct, mohla to být jen mrtvice, krvácení do mozku, protože když ho zavolali, mohl už jen konstatovat exitus. Exitus, pomyslel si, šikovné slovo, potřebné. Smrt, to je cosi temného, emocionálně zatíženého... Řekl, že mu to už vyprávěla pacientka z jejího pokoje, a jak ho o to požádala sestřenice, poděkoval lékaři za námahu s telefonem. Za dveřmi zvedl kufr a tašku a vydali se chodbou, kde se rozléhaly jen jejich kroky. Zařídil, proč ho sem zavolali, a znovu ho popadla zlost, s níž přišel už večer domů.

Když jí před pár hodinami řekl, že sem zítra ráno zaskočí a přinese jí pyžamo, zeptala se ho s mdlým úsměvem: „A to už je to se mnou tak špatné?“ Asi proto, že za ní chtěl přijít hned ráno. Připadala mu vyčerpaná a slabá, jako by ji opouštěly síly, proto chtěl vědět už ráno, jak to s ní je. Nějak to uhádla.

Nemocnice ji zahubila. Stále na to myslel i v autě, až to musel říct i sestřenici: „A proč vůbec musela jít do nemocnice? Mohla zůstat doma, měla by klid a bylo by to skončilo stejně.“ Sestřenice ho zarazila: „Neplácej hlouposti. Mohly nastat komplikace, nějaké krvácení, doma by se to nedalo zastavit a ty by sis celý život vyčítal, že neležela v nemocnici.“

Když vjel do otevřené garáže a vysedl z auta, prohlásil

se vzdorem a zlostí: „To všechno tu může zůstat, zítra to vynesu.“ Sestřenice se podivila: „A proč bys to tu nechával do zítřka? Přece to můžeme vynést hned.“ A začala všechno vytahovat z auta.

Nahoře v bytě strčil tašku pod kuchyňský stůl, černý vlněný zimník pověsil na věšák a řekl sestřenici, aby strčila kufr s taškou pod kuchyňský stůl, on z nich vyndá věci později, pak přešel do obýváku a sedl si do fotelu. Slyšel, že sestřenice přece jen vyprazdňuje kufr i tašku, aby si je mohla vzít domů. Nejraději by byl zůstal ve fotelu se svojí podrážděností a zlostí sám.

Díval se popuzeně před sebe a uviděl balzac - jednou jim jeden čalouník řekl, že to, co pokládají za récamier, se odborně jmenuje balzac -, rušil symetrii zařízení celého pokoje, přenesli ho sem, když jeho žena začala celý den polehávat, protože nejlíp jí bylo v pololežící poloze a chtěla být v tom pokoji, kde předtím sedávala u psacího stroje a kde většinou seděl a četl i on, a jak se díval na balzac, pochopil, že jeho podrážděnost se vztahuje na všechno, nač jen pomyslí: na nemocnici s jejími fušery, na primáře, na ošetřujícího lékaře, na lékaře, který mu tak hloupě telefonoval, na balzac, který obývací proměnil ve sklad nábytku, na sestřenici, která by s ničím z toho nesouhlasila - aha, telefonuje s mužem, co se stalo a kde teď je -, a měl zlost, přiznal si nakonec, i na ni, protože umřela a jeho tu nechala samotného, vlastně chtěla umřít, a co bude s ním, to pro ni nebylo zas tolik důležité. Jistě i to pro ni bylo důležité, to by jí křivdil, ale vždyť mu sama řekla, že se jí nechce žít, sice to bylo před dvěma lety, ale on teď na to musí pořád myslet a opakovat si, že zemřít chtěla.

Před dvěma lety trávili poprvé Silvestr v tomhle novém bytě, byli sami dva, ani předtím neměli na Silvestra hosty, jen jednou zašli k Trachtům, kde se vždycky sešlo obrovské množství lidí, večer otevřených dveří. Jen tehdy trávili Silvestr tak, že byli nejen sami, ale také se sami cítili, nikomu netelefonovali a nikdo nezavolal jim, pomalu upíjeli z lahve bílé víno, neměli

si moc o čem vyprávět, nepustili si rádio ani televizi, protože ona nechtěla ani vidět, ani slyšet lidi, kteří byli bezstarostní a veselí... A tak začala najednou uvažovat o životě, o tom, jestli vůbec má nějaký smysl, a nakonec si prý vždycky řekla, že vlastně žádný smysl nemá. Věděl, že to neříká proto, že nemůže nic dělat, protože ji připravili o možnost pracovat a ona si doposud prací zaplňovala celý svůj život - já jsem si už v životě odpracovala své, řekla mu jednou -, o smyslu života uvažovala kvůli něčemu jinému, ale on se toho tématu vděčně chytil. V posledních letech, kdy sám neměl co dělat, začal číst filozofické knihy, ale od jisté doby ho omrzelo i to, už nečetl skoro nic, přece však si teď vzpomněl, co všechno se o tom napsalo, co všechno si o tom přečetl, a začal jí vysvětlovat, že to je stará otázka, suma celé filozofie, chtěl jí nějak vyvrátit, co mu právě řekla, kolik se nad tím napřemýšleli od antiky po Sartra... Ale jí bylo fuk, co jí chtěl vyložit o Sartrovi, nestála o to poslouchat jeho teoretické poučování, a všechno, čím ji chtěl ještě ohromit, smetla jedinou větou: „A mně se vlastně už ani nechce žít.“

Věděl, v jakém je rozpoložení, ale když mu to teď tak bez obalu vmetla do tváře - tak to aspoň cítil -, cosi se v něm vzepřelo, jako kdyby ho tím urazila, zbavila se ho, a skoro pobouřeně se jí zeptal: „A že jsem tu já, to pro tebe nic neznamená?“

Neodpověděla mu. A co mu taky měla odpovědět? Že to pro ni něco znamená, ale že se jí přesto nechce žít? Musela by dlouho vysvětlovat něco, co se jí přičilo vysvětlovat, a nakonec proč by měla, sám to dobře věděl.

Dva měsíce před tím Silvestrem se její neteř zabila společně s kamarádkou v Tatrách na horolezeckém výletě. V mlze nepoznaly, kde je sestup, a začaly slézat ze skalní stěny, kterou by bez kompletní horolezecké výstroje nikdo neslezl, a tak se to stalo.

Kdysi mu trvalo léta, než pochopil, že v jejím vztahu k matce je něco iracionálního, její matka byla pro ni bytost ne úplně z tohoto světa, všechno, co ji obklopovalo, bylo dobré a krásné. A později mu zase trvalo dlouho - poté co se její neteř nastěhovala k nim, do bytu ve středu města -, než pochopil, že

její vztah k neteři je stejný. Byla schopná vidět a taky viděla všechny její příliš lidské malé i velké chyby, chyby ještě velmi mladého člověka, ale neteř byla zároveň převtělením její matky, prodloužením jejího vztahu k matce: cítila povinnost se o ni starat, bdít nad ní. Matka jí předala neteř do péče, a ona selhala – neteř, kterou jí matka svěřila, zahynula. Neměla na tom žádnou vinu. Přesto se v ní něco zlomilo, rozštěpilo ji to a nemohlo se zahojit. Proto se jí nechtělo tehdy na Silvestra žít, dva měsíce poté, co se to stalo.

Ale časem se i tato rána zavírala a jako by se zahojila. Zase žili jeden pro druhého. Když ale začala být nemocná a zeslábla, když už věděla, jak to s ní je, rána se znovu otevřela. A tehdy se v ní možná znovu probudila touha být zase s těmi, s nimiž tvořila jeden celek. Unio mystica. A jeho měla dál stejně ráda, jistě jí ho bylo i líto, ale on byl člověk z tohoto reálného, každodenního světa.

Sestřenice dotelefonovala a zeptala se ho, jestli mu nemá uvařit kávu. „Ne, nechci,“ řekl s odhodlanou rozhodností, i když nevěděl, proč nechce. Chtělo se mu jen sedět v tomhle fotelu, dívat se před sebe a hledat další objekty, na něž by zaměřil svou zlost.

Sestřenice připomněla: „Ale měl bys zavolat bratrovi.“ Zamítavě zavrtěl hlavou: „Ne, teď volat nebudu.“

Tentokrát věděl, proč nechce. Ještě kdyby přišel jen bratr sám. Ale na takovouto kvazi slavnostní návštěvu by se tu objevil i se ženou a s osmiletou dcerou. Bratrova žena často ležela v nemocnici, několikrát ji operovali, a podobně jako všichni trpící lidé mluvila nejvíc o svých nemocech. A jejich dcera se chichotala, kdykoli se naskytlá příležitost. Teď by se nechichotala, všichni by tu seděli v povinném smutku. A on by musel mluvit. Ne, nechtěl tu mít nikoho.

Sestřenice řekla, že zavolá Martinovi a Vieře, blízkým příbuzným jeho ženy.

Bože můj, pomyslel si, proč si teď musela vzpomenout právě na něho? Viděl ho naposled dnes odpoledne v nemocnici. Sestřenice mu jistě řekla, že jeho žena si nepřeje, aby za ní chodily nějaké návštěvy, a on k jeho ženě přivede člověka

zcela neznámého, který si chce nechat podepsat její překlad Pasternakova Doktora Živaga! Vyšel skoro pololegálně během obrodného procesu, tenhle na Západě vyznamenaný a v Hollywoodu zfilmovaný, ale v Sovětském svazu nevydaný román, takže to byla senzace. Ten neznámý, kdysi lékař v této nemocnici, který už léta pracuje v nějaké mezinárodní organizaci ve Švýcarsku, náležitě využil možnost zakonverzovat si s literární osobností. Když konečně odešli, byla jeho žena z té návštěvy tak vyčerpaná, že hned usnula.

Nechtělo se mu tu dál sedět a čekat, až sestřenice třeba řekne: „Počkej, dám ti ho k telefonu.“ Musel by pak vykládat, co a jak bylo, proto vstal, že si půjde do kuchyně uvařit kávu, ale místo toho, sám tím překvapený, prohlásil: „Jdu to říct dolů švagrové. Když už bydlí ve stejném domě.“

Ještě před chvílí neměl ani tušení, že něco takového řekne, že půjde zrovna za švagrovou.

Jen sestřenice a švagrová, žádné jiné návštěvy ať za ní nechodí, požádala ho jeho žena. Ale švagrová za ní nepřišla během těch dvou týdnů ani jednou. A než jeho žena odešla do nemocnice, neviděla ji aspoň tři týdny, možná čtyři. Urazila se. Na jedné z posledních procházek je doprovázela i švagrová a začala se zase rozčilovat nad vedoucím bytového družstva, že na nich ohromně vydělal. Jeho žena nevěděla, jestli si zmíněný vedoucí družstva něco přivydělal, ale když hledal nájemníky do domu, který byl postaven z jeho podnětu a kolem kterého všechno zařizoval sám, nabídl byt i jí. A na její žádost přidělil další byt dceři švagrové, ženině neteři, tehdy ještě vysokoškolačce. A když se jeho žena toho muže stále zastávala, švagrová se urazila a jako osoba pevných zásad už uražená zůstala. Před dvěma týdny jí řekl, že odvezl ženu do nemocnice, řekl jí i proč, ale nešla tam za ní.

Zazvonil u dveří o poschodí níž a slyšel uvnitř hlasy. Po dceřině smrti - až tehdy se sem přestěhovala - vzala k sobě do bytu svou sestru a jejího muže, oba penzisty, chodili brzy spát a nikdy je nebylo slyšet, musela to být návštěva. Švagrová mu otevřela. Zůstal stát ve dveřích a omluvil se, že ruší tak pozdě. Teď slyšel zcela zřetelně ty hlasy z bytu. Mladé ženské

hlasy. Znal ten dívčí smích. Stál chvíli nerozhodně ve dveřích, než se odhodlal začít: „Musel jsem ti přijít něco říct,“ a zase se zasekl před tou krátkou oznamovací větou.

A vtom se mu to stalo. Náhle, nečekaně, jako když se někomu zatočí hlava a upadne nebo když nějaký opilec začne zvracet, zvrací na ubrus, na vlastní kalhoty, neumí to zadržet ani vstát a odejít, jen stále zvrací. Už se chtěl donutit vyslovit tu krátkou oznamovací větu, ale vtom se mu něco v hrdle zadrhlo, začal se dusit, hlas mu selhal, nemohl říct ani slovo, začal vzlykat, nahlas, nezadržitelně, musel se opřít o veřeje dveří, cítil, že se mu z očí derou slzy, zakryl si hřbetem ruky oči. Bylo to jako křeč, chtěl ji přemocit, ale dál přidušeně vzlykal - kdyby ho aspoň neslyšeli ti lidé v pokoji -, nakonec už jen těžce dýchal, oddychoval, až pak se mu konečně podařilo donutit se k té krátké větě oznamující, co se stalo dnes večer, k těm čtyřem slovům. Teď už zase slyšel z pokoje veselý dívčí smích, švagrová mu něco říkala, ale ještě ji nevnímal, jen porozuměl, že za chvíli přijde nahoru.

Zastavil se na schodech, aby se zklidnilo bušení jeho srdce, nechápal, co se to s ním stalo, právě před švagrovou, touto vždycky až obdivuhodně se ovládající ženou se železnou vnitřní disciplínou, která mu kromě toho byla úplně lhostejná. Utíral si rukávem oči a tvář, nechtěl, aby ho tak viděla sestřenice.

A možná se mu to stalo proto, že najednou poznal ty dívčí hlasy. Ten dívčí smích.

Říkali jim se ženou „děvčata“, i když každé z nich už jistě bylo přes dvacet. Za ty dva roky, co se znali - tehdy s ženou neteří zahynula v Tatrách i sestra jedné z těch dívek -, většinou chodily na návštěvu k nim, ale i oni dva zašli někdy k rodině sestry té mrtvé. Ženina neteř s tou mrtvou a ty dvě dívky spolu tvořily něco jako partu. Proto se jeho žena cítila s těmito dvěma předtím neznámými nějak osudově svázaná.

Když mu z nemocnice zatelefonovali, že se pro jeho ženu uvolnilo místo a že ji zítra ráno přijmou, začal si v duchu představovat, jaké to bude večer. Budou se tvářit, že se přece nic tak mimořádného neděje, už za takové tři týdny se vrátí? Mohl

by to být večer jako každý jiný? Ne, musí tu být ještě někdo, kdo bude vyprávět o všem možném zcela bezstarostně a komu je ten jejich svět strašně vzdálený. A to mohla být jen děvčata. I když jim řekne, proč chce, aby dnes večer přišla, ani chvíli tady nebudou sedět ustaraně a s vážnými tvářemi, tohle dokážou jenom ty dvě. Budou jako vždycky vyprávět o všem možném a budou se smát. Ještě že si na to včas vzpomněl. Sestra té mrtvé pracovala u nějakých přístrojů v optické továrně, ale její kamarádka byla zaměstnaná v kanceláři, a přestože už bylo pozdě odpoledne, zastihl ji. Určitě přijdou, slíbila mu.

Šel za ženou do jejího pokoje, ohlásil jí, že zaskočí dolů do samoobsluhy koupit něco k večeři. Musel mít doma nějakou lahev vína a nějaký koňak, aby všechno bylo tak přirozené jako jindy, aby se děvčata smála a jen tak klábosila. Vrátil se z nákupu, sedl si k ženě a ona se ho po nějaké chvíli plaše, téměř bázně zeptala, jestli by na tenhle večer nemohl zavolat děvčata.

Už se stalo, už zatelefonoval, přijdou. Cítil se povzneseně. Uhádl její přání ještě dřív, než na to sama pomyslela. A tentokrát to platí jaksi dvojnásobně, stonásobně. Možná to byla jeho poslední příležitost uhádnout nějaké její přání.

Děvčata večer přišla. Vyprávěla leccos veselého, co zažila na svých posledních výletech, jednou dokonce spala na seně, jindy zase v kůlně, vyprávěla legrácky o svých kámoších z práce, o tom, jak se otec jedné z nich pokouší vyrábět si sám víno a koupil si i lis, ale vytéká mu z něj jen strašně kyselá brynda, a ještě leccos jiného. Všichni se ze srdce smáli, nic z toho se jich netýkalo, všechno to bylo z úplně jiného světa, děvčata i on vypili celou lahev vína a dost z lahve koňaku, žena sice polohovala na balzaku, ale i ona trochu ožila a nebyla tak znavená jako jindy. A když holky odešly – doprovodil je ještě až ke stanici tramvaje –, nestěžovala si, že ji ta návštěva nějak nadměrně unavila.

Sestřenice seděla v obýváku ve fotelu. Oznamovala mu, že zavolala Martina s Vierou, jistě tu za chvíli budou. A on jí řekl, že za chvíli přijde švagrová, teď tam má hosty. Poprosil ji, aby mu uvařila kávu. A on mezitím zavolá bratrovi.

Pokoušel se ho přesvědčit, že teď večer skutečně nemusí chodit, ale bratr se nedal přemluvit. Přijde, jistě i s celou rodinou.

Sestřenice přinesla kávu a on jí začal vyprávět, co slyšel od pacientky v nemocnici. Pamatoval si každou větu, jako by se ten text naučil nazpaměť. Už se blížil ke konci, když dole někdo zazvonil, ale ještě než ten někdo vyšel z výtahu, stačil pacientčino vyprávění dokončit.

Byl to Martin s Vierou. Ona si předtím poplakala, oči měla ještě červené, a první, co chtěl vědět on, hned jak vešel do obýváku, bylo, jak se to mohlo stát, vždyť u ní ještě dopoledne byl. Jako by jako lékař nevěděl, že se to mohlo stát kdykoli. Skutečně byla velmi vyčerpaná po té návštěvě, za chvíli usnula, a když zase otevřela oči, řekla mu: „Je to moc dobře, když člověka někdo drží za ruku.“ Nechal si to pro sebe, i to, co sestřenici zapomněl sdělit, jak mu žena vyprávěla, že když se dopoledne procházela po chodbě, zahlédla na druhém konci sestřenici, právě vyšla z lékařského pokoje a asi vyslechla něco takového, že šla raději pryč, u ní se ani nezastavila. Vymlouval jí to, sestřenice si sem jistě mohla jen na chvíli odskočit a musela se vrátit na své pracoviště, ale žena jen přikývla: „Ano, možná.“

S jakousi zatvzeleností se dnes stále přesvědčovala, že už je to s ní úplně špatné. O tom jim vyprávěl. Jak mu nejdřív nechtěla věřit ani to, že mu ošetřující lékař na chodbě řekl: „Gratuluju vám.“ A když připomněl to pyžamo, že by s ním přišel zítra ráno, i z toho vyrozuměla jen jedno: „A to už je to se mnou tak špatné?“ Vtom zase někdo zazvonil, řekl, že to bude bratr, ale z výtahu vyšli tři lidé. Vůbec nečekal, že zrovna oni by se tady dnes večer mohli objevit - Jožo Bžoch, jeho bývalý kolega z posledního zaměstnání, kterého před necelými třemi lety vyhodili téhož dne jako jeho, jeho žena Perla, nakladatelská redaktorka, a její přítelkyně Viera Hegerová, také z nakladatelství, bydlela blízko nich, a tak ji vzali autem s sebou. „No, představ si, my jsme vůbec o ničem nevěděli, člověče, ale vůbec nic,“ řekl mu při uvítání jeho bývalý kolega. A tak ani nevěděli, že má ženu v nemocnici, až teď večer jim

volal známý, ten, který dal jeho číslo lékaři v nemocnici. Musel tedy začít od začátku, jak polehávala nejdřív doma, asi tak tři týdny si myslela, že má chřipku, potom šla na vyšetření a on seděl u primáře... mezitím přišla švagrová a pak ještě bratr s celou rodinou... stále jí dávali infuze cytostatik, nakonec řekl, kdy z nemocnice odešel a kdy mu telefonovali, a do jedné věty shrnul, co slyšel od pacientky. Sestřenice mezitím běhala mezi obývánkem a kuchyní, každému příchozímu uvařila kávu.

Nato se rozpovídali, mluvili jeden přes druhého. Martin se sestřenicí si objasňovali pravděpodobnou příčinu smrti. Ostatní, jednou ten, jednou jiný, se rozpomínali, kdy s ní byli naposledy a co tehdy říkala. A každý v nějaké souvislosti uvedl, že je to velká tragédie, jaká je to ztráta pro literaturu a co všechno ještě mohla udělat. Jen bratr s rodinou neřekli ani slovo.

Zmatek hlasů přerušila Viera, měl by hned teď zatelefonovat do ČTK, aby o tom vydali zprávu, když přece zemře taková osobnost, musí o tom ČTK informovat veřejnost, ale on zavrtěl hlavou. „Nezatelefonuju... teď“ - to druhé slovo ho napadlo dodatečně, nechtělo se mu vysvětlovat, že tam nezatelefonuje vůbec. Doktorova žena byla asi trochu bezradná, ať tedy zítra ráno zavolá do Svazu spisovatelů, tam zestylizují i oficiální zprávu pro ČTK. Pomyslel si, bože můj, copak spadla z měsíce, ale připomněl jen: „Vždyť už nebyla členkou Svazu.“ Ale nato se ozvala švagrová, útočně a rozhodně, že by v každém případě měl dát zítra do novin větší smuteční oznámení v černém rámečku. Přikyvoval, jako by souhlasil, ještě jedna, která spadla z měsíce, nedá se nic dělat - musí jim to tedy vyložit. A tak začal: nikoho nezavolá, nikde by stejně žádnou zprávu nevydali, protože jeho žena už nebyla pro veřejnost žádná osobnost, nesměla pro veřejnost existovat, její jméno se stáhlo z oběhu a nesmí - „rozumíte, nesmí“, zdůraznil podrážděně - se nikde vyskytnout, a tak je to i s tím smutečním oznámením pro noviny, takové oznámení může dát do novin kdokoli, i zcela neznámý člověk, ale když zemře někdo, kdo pro veřejnost existovat nesmí, jehož jméno se nesmí veřejně objevit, a to ani na smutečním oznámení v novinách, tak to v novinách nepřijmou buď vůbec,

nebo to řádně zcenzuruji, prostě tak to je... Říkal všechno rychle a podrážděně, byl na ně taky našťvaný, jako kdyby ani po třech letech o ženině situaci nic nevěděli, mají představy, jako kdyby si byla normálně žila jako předtím... Ale ještě si na něco vzpomněl, to už vyprávěl skoro ležérně, spíš jako pikanterii, zlost už ho zase přešla... nedávno byl v Univerzitní knihovně a jen tak ho napadlo podívat se do kartotéky, co z jejích překladů a knížek odtud zmizelo a co zůstalo, a nenašel tam ani jeden kartotéční lístek s jejím jménem, ani jeden, její jméno přestalo existovat... a nemohl si odpustit dodat... a moje konečně taky.

Zase to mezi nimi zašumělo, každý - s výjimkou bratra a jeho rodiny - pokládal za svou povinnost situaci rozhořčeně komentovat. Kdo by si byl pomyslel ještě před čtyřmi roky, že se něco takového může stát! Ale stalo se. Poslouchal je jen na půl ucha, to všechno už slyšel aspoň stokrát, i v souvislosti s jinými lidmi; když začala tato éra, i on se nejednou takhle rozčiloval, ale teď už to bylo jen omílání něčeho mnohokrát opakovaného, mlácení prázdné slámy, už to patřilo k běžnému životu, proto taky bylo zbytečné o tom mluvit. Možná si to myslel i Martin a chtěl vzhledem k pokročilému času přejít k něčemu věcnému, a tak se ho zeptal: „Poslechni, myslel jsi už na pohřeb, kdo by měl pronést smuteční projev?“

Jako kdyby byl dostal pendrekem po hlavě. Ne, nemyslel na to.

Viděl před sebou v dálce pohřeb, ale nemyslel na to, že pohřeb je obřad jako mše, skládá se z rozličných fází, a jednou z nich je i smuteční projev. Okamžitě věděl, že není nikdo, koho by mohl požádat, aby pronesl smuteční projev. Těch pár lidí, s nimiž se stýkali, byli také společensky deklasováni, nemohl po nich chtít, aby veřejně vystoupili na pohřbu jeho ženy, nemohl říct svému bývalému kolegovi - „a ty bys to nevezal?“ -, jen by ho nepatříčně uvedl do rozpaků, vždyť je rád, že se uchytil v nějaké stavební kanceláři a že jeho ženu nechali v nakladatelství. A ti poslední, kteří mohou dál vystupovat, přednášet, psát, z těch by to každý považoval za bezohlednost, ne-li drzost něco takového po nich chtít a v duchu

by si říkali, copak se tehdy do toho musela plést, sama si to zavařila, a nějak by se vymluvili. I kdyby chodil žebrat od jednoho k druhému, nikoho nenajde. Chabým hlasem zamumlal: „Ne, o nikom nevím.“

Martin asi něco takového čekal, když tak dlouho mlčel, vstal z fotelu a se slovy „tak já něco zkusím“ šel k telefonu.

Mluvil s někým, koho oslovoval křestním jménem Jožo. Martin už řekl, oč jde, takže ten druhý se teď začne vymlouvat a omlouvat, chvíli to bude trvat, potom si Martin sedne do fotelu a řekne: „Tak nám to nevyšlo.“ Přestal poslouchat, co říká. Ale je to katastrofa, pomyslel si, někdo přece musí přednést nějaký smuteční projev.

Martin si sedl a oznámil: „Tak to bychom měli vyřízeno.“ A ještě řekl, otočený k němu: „A vzkazuje ti, že to považuje za čest - doktor Jozef Felix.“

Bžoch rychle vykřikl: „No ale to je výborné! Univerzitní profesor. Vede sekci překladatelů. To bude skoro jako oficiální. Vynikající kritik, kdyby ještě psal kritiky...“

Ano, už psal jen eseje o autorech z dob renesance. Na jeho kritiky se pamatoval ještě z gymnazijních dob, kdy začal číst literární časopisy. Ale stále nechápal, jak to mohl tak samozřejmě přijmout? Vždyť musí vědět, že z toho může mít oplétačky. Už jednou vyletěl z univerzity, na začátku padesátých let, kdy o tom rozhodovali uvědomělí studenti. A on nebyl vůbec uvědomělý. Proto se ani v šedesátém osmém roce do ničeho nepletl. Nechtěl mít s tímto režimem nic společného, proto se s ním ani nehádal. Kašlal na tento režim, na jeho nevyslovené předpisy a zákazy, ta jeho špinavá, zasraná pravidla hry. A považuje to za čest. Nebojí se. Ne, o to vlastně nejde, jiní taky nemají strach, to je jen taková fráze, že se všichni bojí. Všichni mají existenční ohledy. Měli by riskovat existencí kvůli... smutečnímu projevu - stojí to za to? Ne, ale on si myslí, že to za to stojí, požádali ho o něco, o čem si myslí, že by to udělat měl, tak to udělá. Jestli něco riskuje pro cosi velkého nebo malého, na tom už tolik nezáleží... A možná uvažuje i jinak... vlastně ho vůbec neznal, až do léta tohoto roku. Tenkrát byli se ženou na Oravě, někde u polských hranic

v chatě, kterou jim obstarali přátelé Kolárovi. Tam někde se s ním setkali, prožil dětství na vesnici, velmi blízko chaty Kolárových, a proto sem jezdíval s rodinou strávit léto. Nacpali se tehdy všichni do auta a odvezl je na chatu, nasbírali si tam roští, rozdělali oheň, opékali slaninu, vypili lahev vína a až do soumraku seděli na louce před chatou.

U stolu o něm ještě stále mluvili, překladatelka Viera s ním seděla v jedné kanceláři, když po prvním vyhazovu z univerzity pracoval jako nakladatelský redaktor.

Byl teď Martinovi strašně vděčný, zase si uvědomil, že mu něčím připomíná jeho otce, siluetou své nemotorné postavy, možná i tvarem lebky, a i když si ve tváři nebyli vůbec podobní, měl přesně stejné modré oči jako jeho otec. Z paměti ještě ne úplně setřený otcův obraz. O tom se ani své ženě nikdy nezmínil.

Když už ostatní pomalu neměli o čem mluvit, ozvala se překladatelka Viera: „A teď, když je nás tu tolik, bychom mohli společně sestylizovat i to smuteční oznámení.“ A vtom slyšel bratra, jak říká, že by to mohl zařídit, otec jeho ženy je sazeč, už je v penzi, ale občas chodí do sazárny posedět se starými známými, kdyby dostal text, tak by ho vysázel a vytiskl, mohl by ho vzít s sebou už teď, až půjdou domů, když stihnou text napsat.

„No tak začněme,“ vyzvala všechny překladatelka. Ještě si vyžádala pero a papír a všichni se obrátili k němu. Zase se cítil zaskočený. Věděl jen jedno: „Já jen nechci, aby tam byly ty běžné floskule... v hlubokém žalu sklonění... oplakáváme naši drahou... a takové věci... Mělo by to být krátké a věcné.“

„No dobře, tak bez toho,“ povzbudila ho překladatelka. Chvilí přemýšlel, ale nic ho nenapadlo, tak začal: „Oznamujeme vám...“ Ale Bžoch mu rozhořčeně skočil do řeči: „Kristepane, jak můžeš takhle začít, vždyť to není úřední spis, to už můžeš rovnou začít jako bubeník na vesnici: Dává se na všeobecnou vědomost.“ Jeho řečnický výbuch přerušila manželka, klidně navrhla „V hlubokém žalu vám oznamujeme“... Správně, pomyslel si, nějaké floskule tam být musí... Netrvalo dlouho a dostali se až tam, kde mělo být uprostřed většími písmeny jméno zesnulé, švagrová chtěla, aby pod jménem byl uveden titul, který jeho ženě udělili, to je přece obvyklé,

ale to zamítl, titul jí dali, ale stáhli z oběhu všechno, zač ten titul dostala, tak aspoň „spisovatelka a překladatelka“ by tam mělo být, domáhala se švagrová, ale i to odmítl, nic takového už přece nebyla, jen v domácnosti a penzistka, to by se mohlo dát pod jméno, „v domácnosti a penzistka“. Ale to by jednak bylo směšné, a navíc by to považovali za provokaci... A přestože překladatelka-zapisovatelka musela i třikrát přeškrtnout a přepisovat jednotlivá místa, protože někdo navrhoval to a jiný zase ono, a tak to šlo pořád dokola, nanejvýš za dvacet minut byli hotovi. Ještě dole musí být, připomněla překladatelka Viera, „Pohřeb bude...“ a za tím udělá tři tečky. Zítra se to dozví, zatelefonuje to bratrovi a ten to tam vepíše.

Přisunula mu těch pár řádků s množstvím škrtnů, aby si to přečetl, jenže on bez brýlí stejně nic neviděl, díval se na ten papír a myslel si, kdyby nad tím zítra seděl sám, byl by to smolil i dvě hodiny, u všeho by se byl zastavoval, nad vším váhal, a nakonec by přesto nebyl se vším spokojený. Ještě se díval do papíru, když se ozval doktor: „A bude to pohřeb církevní, nebo občanský?“

Srdce se mu sevřelo, stáhl se do sebe: asi by chtěli církevní pohřeb, každý z její rodiny měl doposud církevní pohřeb. Ale ona vystoupila z církve dávno předtím, než se poznali, neměl s tím nic společného, to ji tam má teď zase vrátit? „Občanský,“ řekl suše. Martin vysvětlil: „Ptal jsem se proto, že by tomu mělo odpovídat motto, bývá vlevo nahoře.“

Teď pochopil. Kdyby byl pohřeb církevní, vzalo by se nějaké motto z bible, tam by se našlo pět na každé straně, ale takhle? Zase cítil bezradnost.

Překladatelka nejistě navrhla: „Mělo by to být od nějakého básníka, kterého překládala. Řekněme od Lermontova...“ Ten překlad se svého času ohromně četl, mnozí uměli z paměti celé partie, ale teď si tu nikdo nevzpomněl ani na takové dva tři vhodné verše, on si ho pořádně ani nepřečetl, byl spíš přízemní člověk, a u toho básníka bylo všechno romanticky titánské, démonicky temné. Ne, to by si na nějaké verše musel vzpomenout někdo jiný. Ale všichni mlčeli.

„No tak od někoho jiného,“ navrhovala dál překladatelka.

Všichni se dívali jen na něho. Byla to jeho věc, objevit dva verše, které ona přeložila a které by se hodily jako motto. Napjatě přemýšlel, jako by mu šlo o život. Hlavou mu táhly jakési nesouvislé útržky slov, byla tam řeč o smrti... Když se mu vynořily v paměti, pomyslel si, že to musí být z nějakého překladu, který udělali spolu, protože on sám nikdy nic ve verších nepřeložil... Už to nebyly jen útržky, už věděl, že to mluví divadelní postava, takže to může být jen jedno... Šel ke knihovně, vyjmul z ní tlustý svazek Shakespeara *Tragédie, díl první*, muselo to být v jeho neznámější tragédii... říká to Hamlet krátce před smrtí, jeho poslední monolog, už ho našel... Tady jsou ty čtyři verše, z nichž se mu vynořily neurčité útržky. Přečetl je svým obvyklým nervózním a nezvučným hlasem bez důrazu, jako úryvek z novinové zprávy.

Následovalo mrazivé ticho. Všichni svorně mlčeli. Podíval se na tváře kolem sebe a usoudil, že to asi není vhodné motto. Až za chvíli ho překladatelka Viera požádala: „Ukaž mi to.“ Přisunul k ní knihu, ukázal prstem na ty čtyři verše, překladatelka se do nich zahloubala, jako by je studovala, a najednou zvolala: „Ale vždyť to je výborné, jen se musí vynechat dva verše uprostřed!“ Přečetla první a čtvrtý verš pevným, výrazným, skoro majestátním hlasem. A najednou všichni ožili, přisvědčovali, ano, to je výborné motto, a on vnímal jejich společný souhlas jako bouřlivou ovaci. Oddychl si. Bylo to jeho velké vítězství onoho večera.

Překladatelka Viera si sedla k psacímu stroji a všechno přepsala načisto. Pokoj se zase rozšuměl, zase všichni mluvili jeden před druhého, i jeho bratr se dal do řeči s Bžochem, se kterým se seznámil, když ho párkrát přivedl do bytu v centru města, kde bratr tehdy také bydlel. Všichni byli nadmíru spokojení, že vyřídili něco užitečného, jen on seděl pohroužený do sebe, kouřil a byl na sebe hrdý, že našel to vhodné motto, a dokonce na základě společného úsilí. A byl by tak seděl dál, ale Martin už vstával z fotelu. „Tak jsme vyřídili, co se dalo,“ konstatoval spokojeně. To byl signál i pro ostatní, všichni vstávali a šli si do předsíně obléct kabáty. Švagrová mu řekla, že by zítra samozřejmě šla do pohřebního ústavu zařídit

pohřeb i ona - přirozeně, pomyslel si, teď bude vystupovat jako reprezentantka rodiny -, sestřenice jí ale připomněla, že nejdřív je třeba vyzvednout pitevní nález v patologickém ústavu, což zařídí ona, vezme si zítra volno a sveze se tam s nimi; domluvili se na hodině, kdy se setkají. Ostatní už čekali u dveří, následovalo ještě krátké rozloučení, podávání rukou, někteří už vcházeli do výtahu, zatímco jiní seběhli dolů po schodech.

Šel se z kuchyňského okna podívat, jak všichni odcházejí, tak jako se z něj dřív se ženou někdy dívali, když od nich pozdě večer odcházela návštěva.

Martin s Vierou se vydali směrem dolů, sestřenice šla ulicí nahoru, Jožo Bžoch s Perlou a Vierou Hegerovou nasedali do auta, jen bratr stál nedaleko vrat a žena mu ještě něco říkala. Jožo už nastartoval, bratr přišel k jeho autu a otevřeným okénkem mu dost dlouho něco vykládal. Nato Bžoch zase vypnul motor, vysedl z auta a zazvonil u dveří.

Když vystoupil z výtahu, omluvil se, že už je tu zase. Chtěl ho zavést aspoň do kuchyně, ale on že ne, přišel jen na skok, bratr mu něco vzkazuje a chtěl, aby mu to řekl on, pak hned půjde, dole na něho čekají v autě.

Bratr mu tedy vzkazuje - rozpačité s odbočkami a vsuvkami kličkoval k cíli -, ať se nezlobí, ale nebyl to jeho nápad, samozřejmě i on naprosto chápe, jak mu asi je, nikdo by se necítil normálně v takové situaci... totiž ať si to nevykládá nesprávně a proboha, ať se neuráží. „No, však rozumíš, co ti mám dlouho povídat, koneckonců se to dá pochopit, nevím, co bych dělal já v takové situaci, no prostě ty tu teď zůstaneš v tomhle bytě úplně sám,“ a tím se konečně dostal k bratrovu vzkazu: zůstane-li tu sám, možná by ještě něco vypil, a proto bratr nabízí, že by tu pobyl s ním, jeho ženu a dceru by Jožo odvezl, vejdou se mu ještě do auta, a bylo by to přece jistější, kdyby bratr zůstal s ním.

Takže bratrova žena ho chtěla zachránit, nechtěla, aby se do rána ožral doma nebo někde ve městě. Teď už chápal Jožovy okolky, trochu mu to bylo přece jen trapné a každá jeho rozpačitá oklika měla být potutelným mrknutím - kdoví, co

bych dělal já - a kvůli těm mrknutím nepřišel bratr sám, byl abstinent, Jožo kdysi sice pil jak duha, párkrát spolu táhli městem, ale už dost dávno, to měl ještě svou první ženu, až Perla ho domestikovala, proto bylo vhodnější, když přednesl ten návrh s náležitým pochopením on. Ubezpečil ho, že v celém bytě nemá ani kapku alkoholu. A dnes toho měl dost, to mu může věřit, bude rád, když se teď dostane do postele a už se z domova ani nehne. Zítra musí být fit.

Tak se na to může bratr spolehnout? - Může, stoprocentně, ujistil ho ještě jednou a usmál se nad dojemnou péčí bratra a jeho ženy, může si být absolutně jistý. „No tak fajn,“ řekl Jožo spokojeně, a když otvíral dveře, zopakoval: „A nezlob se.“ Z výtahu ještě zavolal: „Servus.“

Přešel zase do kuchyně k oknu a díval se dolů, po chvíli Jožo něco říkal bratrovi, bratr několikrát gestikuloval, asi jeho ubezpečování nevěřil, ale jeho bývalý kolega už nasedal do auta, a tak nasedli do auta i bratr s ženou a dcerou, obě auta vycouvala na ulici, obrátila se směrem dolů a za chvíli mu zmizela za zatačkou.

Nezazlíval bratrovi ani jeho ženě jejich návrh, měli s ním svoje zkušenosti. Ale tentokrát byla pravda, co řekl Jožovi, skutečně neměl v bytě ani kapku alkoholu a určitě by už nešel ven. Ne, nic takového nehrozí. Za ty dva týdny se mu možná třikrát stalo, že cestou z nemocnice si koupil něco k večeři a ke snídani a k tomu vzal i menší lahev koňaku, doma z ní pomalu upíjel a vedl dlouhé seabemrskáčské monology. Ale dnes už byly obchody zavřené, když vyšel z nemocnice, ale stejně by si nic nekoupil, ani jídlo k večeři, byl poněkud otřesený z těch posledních hodin, a kdyby mu nezatelefonovali z nemocnice, byl by si zapnul televizi, vypnul zvuk, lhostejně se na ni díval a s úzkostí myslel na zítřejší den.

Teď už nebyl rozechvělý jako večer, když se vrátil domů z nemocnice, všechno v něm utichlo, cítil v sobě jen prázdnotu. Někdo za sebou zavřel dveře, odešel a už se nevrátí. A on zůstal v tomhle bytě sám. A zítra musí leccos zařizovat, a až se vrátí domů, zapadnou za ním dveře a zase tu bude sám. To je vše.

NOC

Uběhlo dost času od chvíle, kdy mu obě auta zmizela z dohledu za zatačkou pod domem. Jistě už se ta dvě auta na nějaké křižovatce rozjela, každé jiným směrem. Bžoch s Perlou a překladatelkou Vierou Hegerovou budou každou chvíli doma, ale bratr bydlí daleko, nedávno se přestěhoval na sídliště, kde kdysi bývala první vesnice u Malého Dunaje, dvanáct kilometrů odsud. Nejdřív se musí dostat na někdejší konec města a odtamtud vede nová dálnice k sídlišti. Zůstal stát lokty opřený o široký kamenný parapet kuchyňského okna a dál se z třetího patra díval do prázdné ulice, jasně osvětlené fialovými zářivkami. Jedna z nich, trochu níž pod domem směrem k zatačce, byla rozbitá a pořád rovnoměrně bzučela. Na prázdné, zářivkami osvětlené ulici pod ním se nic nedělo.

Ještě počká, až dole projede nějaké auto.

Pomyslel si, bože můj, kolik hodin asi strávil v tomhle bytě před tímto kuchyňským oknem, předkloněný a opřený o kamenný parapet. Hodiny a hodiny, a od té doby, co se sem nastěhovali, by z těch hodin byly dny a týdny, možná i měsíce. Dokázal zírat tam dolů, jako by byl pod vlivem nějaké drogy. Ale tím díváním se z okna prostě jen zabíjel čas, to je všechno. Někdy si připadal jako ti penzisté z předměstských uliček se starými domy, pamatoval si je z dětství; seděli nehybně za oknem, jen mnohem menším, než je tohle, a bezmyšlenkovitě hleděli na ulici, jako by ani nevnímali okolí. Teď si i on připadal tak trochu jako ti penzisté - měl sice do penze daleko, zato jeho žena ji dostávala už asi rok. Ona však nestávala před kuchyňským oknem a nesledovala dění na ulici, jen chvílemi při vaření nebo když ji zavolal, aby se na něco podívala. Ale on i bez penze trávil čas bez práce, v nicnedělání a prázdnotě, něčím se však musel zaměstnávat a zaplnit čas, tak se díval z okna.

A vlastně většinou se tam dole i něco dělo.

Například odpoledne přicházely nahoře od zatačky směrem k jeho domu ženy, které někde v téhle ulici bydlely, v každé ruce nesly plnou tašku s nákupem. Kolikrát se divil, jak mohou tou strmou ulicí vléct takový náklad. Když se vydal na nákup on, seběhl dolů do samoobsluhy nebo sjel do města autem. Vždycky se mu přitom vynořila v hlavě vzpomínka na matku, taky se kdysi s takhle plnými taškami vracela do jejich tehdejšího bytu v centru města a vynášela je do třetího poschodí. V posledních letech, než zemřela, se už jen tak motala, ale aspoň někdy si musela vyjít na nákup, bylo to její potěšení, její seberealizace, i když na to už nestačila. Jednou rukou se držela zábradlí a doslova se vytahovala nahoru, zastavila se někde v poschodí a oddechovala tak těžce a hlasitě, že ji bylo často slyšet až do bytu, a to pak seběhl dolů, vzal jí tašky, zavěsil se do ní a pomáhal jí nahoru... A když ji neslyšel, přišla za ním celá shrbená do pokoje, a těžce dýchajíc mu ohlásila, kde nechala tašky, v prvním poschodí, mezi prvním a druhým poschodím, ať pro ně seběhne... a hned si lehla do postele... Dokonce ještě do roku 1960 zašla někdy do obchodu s ledem, který byl v zadní části tržnice, a koupila kus ledu. Doma měli jen takovou primitivní truhlici, do které se musel vkládat led. Dokonce i on se z nákupu ledu vracel domů celý zmožený, a to uvažme, že jeho matce bylo v roce 1960 přes sedmdesát let. Musel na ni být otřesný pohled, když nesla v nákupní tašce takový kus ledu, protože když ji uviděl nějaký známý, tašku jí vzal a odnesl ji až před dveře bytu, a několikrát se stalo, že ji tam odnesl i nějaký cizí mladík... Choval se tehdy jako dobytek, do sebe zahleděný idiot, nikdy ho nenapadlo koupit pořádnou ledničku, už vydělával, ale pořádná lednička - to byl přece luxus, proto ho matka ani nikdy nepožádala, aby si ji koupili, ani jeho žena mu to nikdy nepřipomněla, protože do kuchyně nikdy nev kročila. Až když se rozváděl Edo Friš a stěhoval se z velikánského bytu do garsonky, takže mu nabízel všechno možné, a navíc za směšnou cenu, tehdy si vzal od něho dva velké fotely, v jednom z nich pak matka sedávala u televizoru, a elegantní prádelník pro sebe a ještě leccos jiného. A teprve tehdy si od něj přivezli i pořádnou ledničku.

A jindy zase pozoroval z okna, jak město zahaluje mlha, zmizely tisíce drobných světel, které se při kraji města táhly až k rafinerii Slovnaftu, potom zmizel řetěz světél i dole pod kopcem a chuchvalce mlhy se líně valily pořád blíž, až se pomalu začala ztrácet i silueta domu naproti, zůstala z něj jen jednotlivá osvětlená okna, stejně tak z ulice zbyl jen krátký výsek. Až skrz okno do kuchyně cítil ten příval vlhkosti... Ale jistěže, pomyslel si, většinou se tam dolů měl nač dívat.

Každou chvíli projelo nějaké auto, v určité hodiny nebo dny i celé menší kolony aut, a on se pokoušel shora uhádnout jejich značku a podle espézetky zjistit, jestli jsou to auta z města, nebo dokonce z ciziny. V neděli večer se odshora vracelo vždycky velké množství aut - jednak ze tří nebo čtyř restaurací v Horském parku a z jeho okolí, jednak ze zahrad s ovocnými stromy na slunečních stráních obrácených k Dunaji - a po chodníku tehdy táhly dolů skupiny mladých lidí, většinou v dobré náladě, někdy si prozpěvovali a pokřikovali na sebe, bavili se... A dost často se stávalo, že nějaké auto hlasitě zakvílelo před zatačkou, nebyla tam totiž žádná varovná tabule a řidiči zpozorovali až v poslední chvíli, že tady musí zpomalit. Nikdy neuměl posoudit, jestli to náhlé zaskřípění způsobily brzdy, nebo pneumatiky, ale byl přesvědčený, že někteří prudce zabrzdili těsně před zatačkou schválně, aby se mohli „vytáhnout“ - na chvíli se v myšlenkách u toho slova zastavil, taky patří k těm, kterým se dá odměřovat čas, už dávno ho tady ve městě nikdo nezná, odumřelo. Ale kdysi se v chlapeckých sporech a hádkách vždycky muselo objevit jako úderná nadávka - ty vejtaho -, takoví vejtahové za volantem se chtěli producírovat před svou mladou spolujezdkyní, ukázat jí, jak ovládají auto, anebo se tím svým fantastickým autem vytahovali - šlápnou na brzdu a auto v mžiku téměř zastaví, zakvílí, ale neopustí svou dráhu.

A scény skutečně dramatické pak mohl z okna sledovat hlavně v zimě.

To muselo venku přituhnout, aby tvrdě zledovatělý sníh přimrzl. Když se pak pod zatačkou mezi domy blížilo z města nějaké auto, zavolal někdy i Zoru, aby se přišla podívat, co

bude dál; auta na zledovatělé silnici velmi často nezvládla poslední, nejstrmější úsek, těsně pod zatačkou zastavila, kola jim začala prokluzovat, někteří řidiči nesmyslně přidávali plyn, motor zavyl, auto jen trochu poskočilo dopředu a potom zase couvlo a zůstalo stát. Řidiči si poradili jednou tak a jindy jinak, někteří vysedli z auta a začali odhrnovat sníh nebo se snažili rozbít zledovatělý povrch, jiní zase obrátili předek auta trochu níž, vyjeli s ním až na chodník a pak projeli zatačkou napříč a skoro vodorovně. Sice ji zvládli s minimálním stoupáním, ale mohli se srazit s autem příjíždějícím shora. A další zase vystoupili z vozu a zazvonili u nejbližších dveří, asi požádali o popel, protože za chvíli jim přinesli kbelík a řidiči z něj vysypávali popel na poslední kus stoupání k vrcholu zatačky. A byli i takoví, co nechali auto stát tam, odkud s ním už neuměli vyjet, a dál se vydali pěšky... ano, v těch zimních dnech se tu odehrávalo leccos dramatického.

Ale nedíval se na svět pořád jen z kuchyňského okna - v létě, nebo prostě kdykoli bylo teplo, stál lokty opřený o zábradlí dlouhého balkonu, který se táhl před celým obývákem, odtud viděl na obě strany ulice. Jeho žena v takových dnech odpoledne pracovala vždycky na zahradě za domem, kde měli na svahu přidělenou určitou část, vytrhávala celé týdny plevel, který tam rostl možná po staletí. Zpočátku jí někdy pomáhal, ale strašně ho to namáhalo; Zora byla zvyklá pracovat na zahradě ještě z rodného domu, nakonec pochopila, že to pro něho není, a poslala ho domů, ať si na balkoně roztáhne lehátko a čte. Ale čtení ho od jisté doby nebavilo, i když předtím strávil čtením značnou část života, a tak chvíli na lehátku četl, potom vstal, opřel se lokty o okraj zábradlí a díval se na jednu i na druhou stranu ulice, už zdálky rozeznával tváře lidí, kteří se blížili k balkonu, jaksi tajně vždycky doufal, že mezi nimi bude někdo známý, že když ho uvidí na balkoně, zabočí na vydlážděný dvůr a zazvoní u jejich jmenovky, a někdy i nějakí známí tudy prošli, chodili touhle ulicí nahoru na procházku, ale když se náhodou i podívali nahoru a zpozorovali ho, většinou mu jen kývli na pozdrav a šli dál.

A tak si časem raději lehl na lehátko, když viděl, že se

z jedné nebo z druhé strany blíží nějaký známý, před pohledy zdola ho totiž kryla dřevěná prkna balkonu jako nízký plot a mezi škvírami prken viděl na úzký výsek ulice, a tak počkal, až ten známý přejde. Nestál o to, aby mu někdo zdola zamával, také ho mrzelo, že jen zamávali, ale nikdo nikdy nezavolal: „Zdravím! Tak co je, jdu se na tebe na chvilku podívat nahoru.“ Ani jednou na něho nikdo nic takového nezavolal, a přece se s nejedním z těch známých kdysi setkával dost často – pravidelně, téměř denně chodil ulicí nahoru na procházku Peter, který bydlel jen o pár domů níž pod zatačkou; před lety, když byl ještě v divadle dramaturgem, chodil za ním do bytu ve středu města někdy i každý den, přepisovali a dopisovali hru, jenže už dávno nepracoval jako dramaturg, a tak se Peter u něho nezastavil už léta ani tehdy, když ještě bydlel v centru města... Taky mu vždycky přišlo líto, když dole jen tak přešel Albert, pár let po válce to byl dokonce jeho nejlepší přítel, pořád byli spolu, vždycky si měli o čem povídat, ale stalo se leccos a jejich přátelství pomalu začalo chladnout, až z něj nezůstal ani popel, nadarmo si říkal, že se přece ani s tímhle někdejším přítelem už dávno nestýká. A zase si říkal, no a co, i kdyby někdo přišel nahoru, byli by spolu jen tak plácali, každý má jiné zájmy, sám by byl zklamaný... i když by si byl docela rád s někým popovídal, teď, když už nikde nepracuje a nikam nechodí, do žádné redakce ani do žádného nakladatelství, ani do kavárny, ani do spisovatelského klubu, pár známých se sice u nich občas ukázalo, ale ti přišli hlavně za jeho ženou, svět jeho známých se rozprskl, už mu jen zamávali a šli dál, ale stejně se ještě pořád díval, jestli neuvidí... vlastně ani ne tak nějakého známého, až teď si jasně uvědomil, že vlastně nečekal na nějakého známého, spíš na nějakého neznámého známého... někoho, kdo by za ním přišel, aby mu oznámil nějakou úžasnou zprávu... něco naprosto nečekaného, fantastického... třeba že od této chvíle žije někde jinde nebo v jiné době... Teď se mu konečně vynořilo to správné slovo, čekal *posla*, v Shakespearových hrách vždycky přijde posel oznámit něco strašně důležitého... Gloucestrovo vojsko je rozprášeno... Lancashire odešel do

Francie... Burnhamský les se dal do pohybu... U Shakespeara poslové většinou ohlašovali nějakou katastrofu, ale on čekal na posla s dobrou zprávou, úžasnou, neuvěřitelnou, při jehož poselství by mu v uších znělo majestátní „haleluja“... a když už posel, pomyslel si teď posměšně, tak by mohl zdola od zatačky přicvátat na bílém koni, aby mu co nejdřív oznámil své poselství, Godot na bílém koni... to čekal... proto se díval na jednu i na druhou stranu ulice... tak přece není jako ti penzisté, které vídal v dětství dívat se z otevřených oken lhostejným, nehnutým, jakoby nevidomým pohledem, on vždycky někoho vyhlížel... jen teď nečekal na nikoho, snad ještě na nějaké auto...

Konečně se nějaké nahoře objevilo, krátce před zatačkou zabrzdilo a spustilo se dolů.

Odvrátil se od okna, už mu nezbyvalo nic jiného než jít spát.

Z kuchyňské skříňky, tam, kde stály talíře, si vyndal tabletky na spaní, měl je v kuchyni, aby je hned mohl zapít vodou. Odnedávna tam měl i lék na srdce, ale ten už si nevezme, je pozdě, neusnul by, tak jako tak je pořád rozrušený. Vzal si jen trochu větší dávku tabletky na spaní, nalil do skleničky vodu, spolkl ji a šel do svého pokoje.

I sem svítilo světlo zvenčí, ale mnohem slaběji - za oknem byla na svahu zahrada, která patřila k domu, za ní další zahrada, jež patřila k moderní vilce, a tam svítila zářivka na schody, které vedly nahoru k vilce. Byla mnohem dál a menší než ty před domem a její světlo jen fialově blikalo až do jeho pokoje. Chtěl se už začít svlékat, zatáhnout záclony, natáhnout budík, ale najednou měl pocit, že se potřebuje trochu hýbat - ven nepůjde, a tak vyšel ze svého pokoje, přes předsíň ve tvaru obráceného L se dostal do obývacího, prošel dlouhým obývacím, dalšími dveřmi na jeho konci vešel do pokoje své ženy a zastavil se až u okna, kterým pronikalo stejné slabé světlo zářivky ze schodiště v protější zahradě. Kdyby byly dveře i tady u okna, pomyslel si, prošel by jimi zase do svého pokoje, a tak by mohl chodit celým bytem stále dokola. Dveře

tu nebyly, tak se otočil, z ženina pokoje se vrátil do obýváku, z obýváku se předsíní ve tvaru obráceného L dostal zase do svého pokoje, znovu se otočil... Místo toho, aby se procházel venku, prochází se po bytě, může to zopakovat i v budoucnu... Chodilo se mu velmi příjemně, nikde nemusel rozsvěcovat, do všech pokojů svítily zářivky, v přítmí nemusel dávat pozor, aby do něčeho nevrátil, dbal i na to, aby ho nebylo slyšet dole u švagrové, na nohou měl bačkory, ani on sám neslyšel svoje kroky, vnímal jen, jak se zlehka nadnášejí.

Když už aspoň desetkrát nebo patnáctkrát prošel z jednoho konce bytu na druhý, chtěl si na chvíli odpočinout; zastavil se u okna ženina pokoje, podíval se do zahrady, kde jeho žena týdně a měsíce pracovala do úmoru, teď byla zahrada jediná černá plocha, jenže v prosinci by tu nebylo moc k vidění ani ve dne. Nikdy nezapomene na ty kořeny plevele, vrůstající tak hluboko do země, jako by neměly žádný konec, on pak v hlubokém předklonu nebo vkleče bušil motykou do ztvrdlé země, dost brzy ho to vždycky vyčerpalo, a tak se vrátil do bytu. Jenom večer, a to ještě jen někdy, zaléval zahradu dlouhou hadicí aspoň půl hodiny, protože na svahu se voda nedržela a nově zasazené keře, stromky a květiny potřebovaly hodně vody, ta zahrada už zůstane taková, jaká byla kdysi, jemu na zahradě zas tolik nezáleží... ale už bylo načase se zase obrátit, dát se na pochod do svého pokoje, zpátky do ženina pokoje. V jednu chvíli si ve svém pokoji pomyslel, že by si snad už mohl jít lehnout, gauč je ustlaný, tedy spíš neustlaný; už dva týdny nedává peřiny do peřináku, když už jeho žena nevidí, jestli je gauč ustlaný, nebo ne. Mohl si to teď ustýlat sám, ale taky nemusel, mohl vůbec dělat, co chtěl, a když bude po pohřbu, může si klidně sednout do vlaku a někam zmizet nebo se prostě vypařit; jeho žena ho nevidí a pro ostatní existuje jen jako stín, jako jméno. Jenže katastrofa je, že nic z toho neudělá - nezmizí, nevypaří se, nepropadne se jako na jevišti, v životě to není tak jednoduché, v životě není propadlo, v životě je zákulisí, kam ho vykávali před pár lety, kde se mohl motat, kde ho nikdo neviděl, a vlastně, zamyslel se... bylo mu tam docela dobře, skoro by se dalo říct, že vyhověli

jeho žádosti, vzduch z něho vyšel jako z balonu, ne najednou, ne tohoto večera, možná ani před těmi třemi čtyřmi lety, kdy jim oběma dovolili se zdržovat jedině v zákulisí. Muselo to začít už dost dávno, pamatoval se, jak jednou dostal vyrozumění, že zůstává členem jakési filmové komise, a řekl, já už to nevezmu. Zora se tehdy rozčílila, a proč bys to nevezal, sám víš, kolik je tam pitomců, a spočti si, z kolika scénářů by nikdy nevznikly filmy, kdybys tam nebyl ty. A tak to tedy vzal, třebaže měl spíš touhu - jak by to teď definoval - zmenšovat se, ano, scvrkávat se, bůhví odkud se to v něm vzalo a proč. Ještě když byl úplně mladý, za války - sice se sotva držel nad vodou, ani na vysokou školu ho nevezali, protože neměl dost kompletní árijské papíry - začal psát do novin a vedle toho se pustil do práce na velkém teoretickém díle o struktuře filmu, psal a psal, rád na to vzpomíná. Po válce usoudil, že něco takového už jistě někdo na světě napsal, navíc mu jako materiál sloužily jen filmy, které se promítaly tenkrát za války, samý brak, a tak ztratil odvalu, vybral z celého rukopisu dvě tři kapitoly a poslal je do nově založeného filmového nakladatelství do Prahy. Dlouho nedostal žádnou odpověď, dvakrát ji urgoval, až mu nějaký filmový režisér odpověděl - prý ať se nezlobí, dostal ten rukopis k posouzení, v té době se ale zrovna stěhoval a při tom se mu různé papíry ztratily, včetně jeho rukopisu. A on si z něj neudělal kopii, takže to bylo fuč, zůstaly mu hromady nezpracovaných popsaných papírků, ty odnesl do komory a čas od času vždycky nějakou část z nich vyhodil... Po válce se před ním otevřel svět a on byl přesvědčený, jako mnozí předtím i potom v jeho věku, že udělá díru do světa, teprve po letech si přiznal, že zatím žádnou díru do světa neudělal a na to, aby ji ještě udělal, je pozdě. Ani on sám si příliš nevážil toho, co udělal, i když ho za to někteří chválili, samé přištipkaření, říkal si, nic, co by skutečně stálo za to, snad by byla za něco stála ta kniha o struktuře filmu, kterou přestal psát, pomyslel si smutně, když se zase vydal na pochod bytem. Mnozí lidé na to po dlouhém čase přijdou, že ze svého pohledu vlastně zkrachovali, nesplnili své představy z mládí, tak už to na světě chodí, svět ho vlastně otravoval,

speciálně ten úzký svět, ve kterém žil, měl ho po krk, nestál o to být v něm nějakou veličinou, a tak se z vlastního rozhodnutí vnitřně scvrkával, až se nakonec scvrkl na veličinu neviditelnou. Jen ona ho ještě viděla, a to bylo důvodem jeho existence, a teď ty dívající se oči zmizely a on se stal neviditelným, vlastně teď ještě ne, ještě do pohřbu bude lidem na očích, pořád bude muset něco zařizovat, tak jako dnes večer - a na pohřbu bude hlavní postavou a všichni přítomní budou hodnotit, jak tu svou roli zahrál, až jeho ženu uloží do rodinné hrobky... ne do hrobu, ale do rodinné hrobky, to zní skoro vznešeně, pomyslel si a na chvíli si sedl, ani nevnímal, v kterém je pokoji. Krátce po válce zemřel Zořin strýc, bratr jejího otce, známý spisovatel Janko Jesenský, vypravili mu státní pohřeb a na státní útraty mu postavili betonovou hrobku. Její rodiče si tehdy nechali vedle ní vykopat a vyzdít rodinnou hrobku pro šest osob, od té doby se už skoro zaplnila, pomyslel si. Nejdřív tam pochovali ženina bratra Fedora, doktora práv. Zemřel krátce po vítězství dělnické třídy, měl dost vysokou funkci v Demokratické straně, která po válce dosáhla ve volbách drtivé většiny, proto ji dělnická třída musela totálně zlikvidovat. Nemusel se už přiznávat ke špionáži a velezradě, nemusel si odsedět deset nebo i víc let - byl první, kdo v té hrobce skončil. Potom, to už žil pár let se svou ženou, do ní uložili jejího otce Fedora, před pěti lety následovala Zořina matka Milina a před dvěma lety její neteř Jelka. Teď tam uloží jeho ženu Zoru, to jich bude pět a v hrobce zůstane už jen jedno místo - pro švagrovou Márii, dětskou lékařku. Leží tam její dcera i manžel, švagrová bude také poslední nositelkou jména té patricijské rodiny - Jesenská. Na pohřeb určitě přijde hodně lidí, v Martině patří k dobrému tónu chodit na hřbitov, stará část hřbitova je pýchou města, během každého školního roku tam vodí i školní výpravy k hrobům významných osobností, o nichž se žáci učí ve škole.

Budou ho kritickýma očima sledovat, jestli všechno přiměřeně zařídil počínaje rakví, kterou bude muset zítra objednat... najednou se zastavil v ženině pokoji. V duchu před sebou viděl rakev, kterou bude muset nejen objednat, ale i zaplatit, a bude

muset zaplatit převoz, i to bude jistě něco stát... „no,“ řekl nahlas, ale pak už zase jen v duchu myslel na to, že je dobře, že si nešel lehnout, ráno by si na to vůbec nevzpomněl, do pohřebního ústavu by přišel s takovými dvěma třemi stovkami v kapse, a tam mu napočítají bůhvíkolik... Vzpomněl si na svou vkladní knížku, žena ho přece jednou umluvila, aby si z každého honoráře uložil do banky deset procent, jenže s tím začal dost pozdě, našetřil si tak na běžné kapesné, a v posledních letech, když už nevydělával ani nedostával honoráře, z knížky občas i něco vybral... to jeho kapesné by mu stačilo možná tak na pohoštění po pohřbu, ne na celý pohřeb. Nezbyvá než vybrat její vkladní knížky. Udělá to hned teď.

Ještě to odkládal, měl pocit, jako by se chystal udělat něco nepatřičného. Její pokladnička byla pro něho nedotknutelná, ne proto, že by mu to byla zakázala, věděl, kde k ní má uložený klíček, dost často ji viděl, jak ho vyndává zpod pulovrů v prádelníku, mohl ji v minulosti otevřít kdykoliv, třeba když byla celé týdny nebo i víc než měsíc u rodičů, později už jen u matky, ale prostě tu pokladničku nebral na vědomí. Měl pocit, že kdyby se zajímal o její obsah, potvrzoval by tím všechny řeči a pomluvy, které se o něm kdysi šířily, ještě než se měli brát. I když ji někdy viděl zapisovat, kolik je na každé knížce uloženo, nikdy se jí na to nezeptal. Jen v posledních letech mu jednou dvakrát řekla: „Tak zatím ještě vyžijeme.“ On měl svoji pokladničku, ta v jejím prádelníku patřila jí, nebyl to jejich společný majetek.

Otevřel prádelník, vyndal klíček a pokladničku z prádelníku a položil ji na stůl.

Když dostala nějaký větší honorář a uložila ho na vkladní knížku, vždycky si tu poslední vzala s sebou na cestu za matkou do Martina, aby mohla dokázat, že peníze, které si vydělala, jsou v jejích rukách. Její matka ho sice už dávno vzala na milost, měl se tam u nich cítit jako doma, ale nejednou vyzoroval, že se stále nezbavila podezření, že si bral Zoru pro peníze. To jediné v ní přetrvávalo z toho, co si o něm myslela, když si ho její dcera chtěla vzít za muže... kromě toho se samozřejmě chtěl vyšvihnout do rodiny s historickým

rodokmenem, on neměl žádný rodokmen, nebo se k němu raději nepřiznával. Za války musel zapírat otce, po válce zase matku, nakonec... mohla si o něm klidně myslet, co chtěla, vždyť ho vůbec neznala, ale bylo dost lidí z jejího světa, kteří si o něm mysleli totéž co ona, když se proslýchlo, že je to mezi ním a Zorou vážné. Jednou seděl za slunečného odpoledne na terase se svým známým a ten jakoby mimochodem nadhodil: „Nevím, jestli jsi o tom slyšel, ale říká se, že má v bance aspoň milion.“ Pokrčil rameny a mlčel, jako by ho tenhle nesmysl vůbec neohromil. Vždyť kdo mohl mít tehdy, krátce po měnové reformě, milion, ale čím víc peněz jí připisovali, tím citelněji ho chtěli zasáhnout, odhalit... A její matka se tehdy proslavila tragickými výstupy, kterým se nikdo nesmál, a když při jednom z nich vypadala tak, že si všichni kolem ní mysleli, že dostala srdeční záchvat, švagrová coby lékařka utíkala k telefonu podat telegram, zněl „přijed' okamžitě, matka umírá“. Zora tehdy přišla za ním už připravená na cestu, schylovalo se k bouřce a on ji v tom dusném večeru doprovázel na nádraží. Vymlouvala mu jeho pocit viny, ale on si uvědomil, že se stalo cosi nenapravitelného, jenže hned ráno dostal telegram se slovy „matka chválabohu zdráva“. A pak se začal ten formální akt na matričním úřadě odkládat, matka si prý na to musí nejdřív zvyknout. Jednou ho dokonce Zora sama hystericky prosila, aby od sňatku upustili, zůstanou přáteli, však on si už někoho najde. Takové ty řeči, skoro by byl kývl, tak byla tehdy zoufalá, a taky se mu už protivily všechny ty pomluvy a poprask u nich doma, ale byla by určitě nešťastná, kdyby na to skutečně přistoupil. Později, když už o její matce věděl víc, zjistil, že hrála patetickou roli nejen kvůli němu, její matka se taky neuměla smířit s představou, že by její dcera odešla z domova. Ale když se konečně vzali, ukázalo se, že dcera vlastně zůstala u ní, za ním jezdila jen tehdy, když musela ve městě něco zařídit, když měla s lektorkou přehlédnout nějaký svůj překlad v některém nakladatelství nebo jít na nějakou schůzi - tehdy u něho zůstala ještě týden dva, zřídka i trochu déle, a tak se matka uklidnila a přijala ho do rodiny, nezbavila se jen strachu o dceřiny peníze.

Peníze, vzpomínal v šeru pokoje. Vždycky pamatovala na to, aby jí rodiče, nebo později jen matka, nemohli nic vyčítat. Když se k němu nastěhovala, zařídila si jeden pokoj, koupila si do něj nábytek a koberec, do svého pokoje. Časem se stalo pravidlem, že když za ním přijela do Bratislavy, vždycky sepsal její podíl na společných výdajích za dobu, co byla v jeho bytě, kromě obědů, protože na ty začala brzy chodit do restaurace, nechtěla jíst, co uvařila jeho matka. Často se vyskytly nějaké extra položky, vysvětlil jí, čeho se týkají, a ona mu vyplatila sumu, kterou vypočetl. Zpočátku to bylo trapné, ale jí to vlastně vyhovovalo, vždyť její rodiče si doma taky zapisovali každý výdaj, její otec, tehdy už dávno penzista, si každé ráno, hned jak se vrátil z prvního nákupu, zapsal do malého sešitku výdaj za mléko a housky. Za uplynulé roky se v domě jejich rodičů nahromadily celé „edice“ takových malých sešitků pro případ, že by bylo třeba jednou zjistit, za kolik se nakoupily potraviny toho a toho dne před osmi nebo třiceti lety, dejme tomu 3. srpna 1937. Tak to bylo u nich zavedeno a tak se mělo zacházet s penězi vždy, a tak i on léta vypisoval lístky s položkami jejího podílu na společných výdajích, a bylo to vlastně normální, protože neměli společnou domácnost. Dokud nezemřela jeho matka. Od té doby se najednou mnohé změnilo, ještě v den pohřbu mu Zora večer řekla, ať si zapne vídeňské zprávy, televize ho rozptýlí. A za chvíli za ním přišla a dívala se společně s ním, ačkoli předtím ji z televize „pálily oči“ a kromě toho údajně nerozuměla dobře německy, zatímco jeho matka se dívala jen na vídeňskou televizi, protože rozuměla jen německy. Ale od té doby, co už jeho matka neseděla u televizoru, rozuměla Zora dobře a dívala se s ním na všechny divadelní hry a filmy. A ještě víc se všechno změnilo, když rok nato zemřela její matka, od té doby už nezapisoval žádné položky o podílu jejich výdajů, už se nemusela nikomu zodpovídat, po čtrnácti letech manželství žili poprvé ve společné domácnosti... Do té doby však peníze a její vztah k matce otravovaly jejich manželství. Nesčíslněkrát se pokoušel vysvětlit si to její hrubé a bezohledné chování, které nepatřilo k její povaze, ani k nikomu jinému se tak nechovala.

Možná by nakonec celé jejich manželství zkrachovalo, kdyby jeho matka nezemřela takříkajíc včas, a oni se nepřestěhovali do tohoto nového družstevního domu.

Otevřel pokladničku a vytáhl všechny vkladní knížky. Ta úplně nahoře, ano, byla jeho jediná vkladní knížka na větší částku. „Železná rezerva,“ řekla mu svého času a velmi rozumně ho požádala, aby ji svěřil do opatrování jí. Tehdy už bylo třeba myslet i na „železnou rezervu“. Těch třicet tisíc a něco byl autorský honorář za dost tlustou knihu *Pohled v zrcadlech*, výběr z jeho studií a esejů z posledních let. Na její naléhání si na tu knihu nevybral ani zálohu, celý honorář odnesl do banky a vkladní knížku dal jí. Tehdy už musel počítat s tím, že dříve nebo později ztratí po prověrkách kvůli šedesátému osmému roku zaměstnání. Zalistoval o stranu dál, kde byla zapsána jediná suma - osmnáct tisíc. Nějak si to špatně zapamatoval. Ale byla v tom i jistá logika. Na té jeho knize jako by ležela kletba. Měl s ní smůlu v každém ohledu. Pár měsíců poté, kdy ji konečně v roce 1969 vytiskli v nakladatelství Slovenský spisovateľ, se dozvěděl, že je na seznamu knih, které se mají vyřadit z knihkupectví i z knihoven. Byli na tom seznamu oba, on i ona, všechny její, jeho i jejich společné překlady. Ta jeho kniha se skoro ani nedostala do rukou čtenářů. A už se taky nedostane. Za jeho života už asi ne. A kdyby se jednou všechno změnilo a mohla znovu vyjít, to, o čem psal, už budou loňské sněhy, dávno bude zastaralá. Zapomenutá. Nebo ve stoupě. A všechno, co přeložil, co přeložila ona a co přeložili spolu, to všechno až do posledního řádku přeloží jiní. Nebo opíšou. V pořádku, tak to je.

Vrátil se ke stolku v ženině pokoji, vzal její vkladní knížky, přešel s nimi do obýváku, kde měl víc světla, prolistoval je, a když v duchu spočítal jednotlivé sumy, vyšlo mu něco přes sto čtyřicet tisíc, i s tou jeho vkladní knížkou. Stovky za tisíckami nepočítal, mohlo to být i padesát tisíc.

V každé vkladní knížce byl pod obalem vložený úzký proužek papíru a na něm bylo něco napsané. Sedl si k psacímu stolu a rozsvítil lampu.

S brýlemi na nose znovu otevřel vkladní knížku, vytáhl

proužek papíru, který z ní trčel, přečetl slovo, které na něm stálo, poté ho vložil zpátky do knížky, otevřel další, tam byla cedulka se dvěma slovy, ve třetí zase jen s jedním slovem... na další vložené papírky se už dívat nemusel. Pochopil, co ta slova na těch vložených papírcích znamenají. To nečekal. Tu poslední službu, kterou pro něho udělala. Chtěla mu všechno ulehčit. Měl pocit, jako by se teď na něho dívala a spokojeně se usmívala.

Na každém dlouhém úzkém papírku vloženém v každé vkladní knížce bylo napsáno heslo. Zнала je většinou z paměti, protože si je vymýšlela podle jednoduchého klíče: když dala do knížky napsat svoje křestní jméno, znělo heslo na jeho křestní jméno. Když dala knížku napsat na jméno „Dunaj“, znělo heslo na řeku v jejím rodném městě. Všechna hesla měla sepsána na lístku, který vložila mezi své papíry, mezi stovky stran rukopisů. Tam se ten lístek ztratil jako jehla v kupce sena. Zloděj by ho tam nenašel. I on by ho hledal dlouho.

Pochopil, a bylo v tom pro něho cosi útěšného, že ty proužky papíru jsou něco jako darovací listina, její závěť.

Dala do pořádku svou pozůstalost. Ale ty papírky tam přece mohla vložit až tehdy, kdy usoudila, že ona už z těch vkladních knížek nebude vybírat nic. A tak je připravila pro něho... Věděla tedy, jak to s ní je.

Znovu začal namáhat paměť: odkdy? Už když celé týdny polehávala jen doma a cítila se pořád stejně slabá? Sotva. Tak až tehdy, když se vrátil od primáře? A říkal jí tu volovinu o extrémní chudokrevnosti? Že se možná už za tři čtyři týdny vrátí, ale léčba se bude muset opakovat? Tehdy se ho taky zeptala: „A umírá se na to?“ Seděli v kuchyni v jídelním koutě naproti sobě – podrážděně jí připomněl svůj přechozený infarkt a přidal ještě ty žvásty o terapii, se kterou teď můžou začít, když už stanovili diagnózu – a ona se za celou tu dobu na něho nepodívala, hleděla na zeď za ním. Věděla své. A pak chtěla ještě jednou vidět děvčata.

A kdy nastříhala a napsala ty lístky s hesly? Když seběhl dolů do samoobsluhy nakoupit nějaké pohoštění pro děvčata?

Ne, vždyť se mohl každou chvíli vrátit. Musela ten lístek vložený mezi kupy papírů a rukopisů nejdřív najít, jistě nepsala hesla z hlavy, mohla by se někde splést. Potom si musela nastříhat úzké proužky a podle toho lístku je popsat... Na to potřebovala klid, dost času a ticho kolem sebe... Asi se do toho pustila tu poslední noc doma, když děvčata odešla a on se vrátil od stanice tramvaje, kam je doprovodil. Jakmile si šel lehnout, měla dost času, byly před ní dlouhé noční hodiny, osamělé ticho, jaké teď obklopovalo jeho. O těch vkladních knížkách mu neřekla ani slovo, musela by se mu svěřit s tím, na co v duchu sama myslela, a o tom si nepovídali.

Rozstříhala list papíru na dlouhé úzké proužky, vyhledala ke každé knížce heslo, napsala ho na proužek a vložila do vkladní knížky. Dovedl si ji představit, jak nad tím sedí a dělá to soustředěně, nevzrušeně, klidně.

Vytáhl z hromádky vkladních knížek jednu, na které byla větší suma peněz, odložil ji stranou, ostatní vrátil zpátky do pokladničky, zamkl ji, odnesl do prádelníku a klíček uložil pod pulovry. Přešel do obýváku, zhasl stolní lampu na psacím stole a sedl si do fotelu.

Cítil se trochu nezvykle. Teď tedy má její milion, o němž mu kdysi na terase kavárny vyprávěl jeho známý Pavel Ličko. V sedmdesátém roce Pavla zatkli, nekonečné měsíce ho drželi ve vyšetřovací vazbě, až ho nakonec odsoudili na osmnáct měsíců: propašoval ze Sovětského svazu Solženicynovy rukopisy a stýkal se s nepřáteli socialismu na Západě. Když ho pustili, stal se z něj poustevník, pronajal si velkou zahradu, pěstoval tam zeleninu a ovoce, něco z toho i prodával, a jednou za uherský rok sešel dolů do kavárenského světa.

Má sto čtyřicet tisíc, plus minus, ale to je tolik jako milion - fantastická suma, abstraktum, které přesahuje jeho představivost. To nejsou peníze, z nichž by mohl část utratit v antikvariátu za knihy a ještě něco propít nebo jinak prošustrovat. To je tolik peněz, že se vůbec nedají utratit způsobem, jakým kdysi utrácel... Připadal si jako Puškinův Lakomec, vzpomněl si, že když tohle představení viděl před válkou, bylo to pro něho tehdy něco jako Zjevení svaté Avantgardy, jména

Mejerchold, Tairov, Ochlopkov, E. F. Burian, Dullin a desítka dalších, na které mezitím zapomněl, pro něj tenkrát byla tak běžná jako jména jeho spolužáků z gymnázia, ale do té doby jejich díla jen četl, viděl ilustrace, teď ale viděl něco takového poprvé na vlastní oči - uprostřed jeviště seděl starý lakomec, možná jediná postava v té Puškinově malé tragédii, kolem něho hory mincí, hrabal se v nich, nabíral je do dlaní jako písek a uneseně poslouchal jejich cinkot, když padaly na další zlaté mince. Odehrávalo se to v noci, starého lakomce osvětlovalo jen úzké světlo reflektorového hledáčku a zespodu nasvícené mince zářily zlatým jasnem... A takhle tady teď sedí on, uprostřed nepřeborných mincí na vkladních knížkách.

Otevřel se před ním nový kontinent, ale nic mu neříkal.

Kdyby si například usmyslel, že si něco koupí, stačilo by jen zajít do obchodu a koupit si to. Ale že toho, co by chtěl, moc nevymyslí, věděl už teď. I tomu se člověk musí naučit už v dětství a zamlada, tehdy se musí pěstovat jeho fantazie, aby měl ponětí, co si za peníze může pořídit. Dodatečně se to dohnat nedá.

Chodil ještě na gymnázium, když hned po otcově smrti začal dávat soukromé hodiny. Vždycky dlouho přemýšlel, jestli si má za čtyři pět korun koupit poslední číslo nějakého literárního měsíčníku, nebo za deset patnáct korun knihu, kterou objevil za výkladem antikvariátu. Nejdřív před ním postál, kdykoliv šel kolem, vážil své rozhodnutí, než vešel dovnitř a nechal si knihu přinést z výkladu. Později, za války, když ho nevezali na univerzitu, stal se aspoň pravidelným frekventantem zastaváren ve městě. Dobře znal všechny ty staré, vždycky dosti břichaté pány za jejich okénky, v rukávech z černého klotu vyhrnutých až nad lokty... Ve městě byly tři. Nejčastěji chodil do zastavárny ve Ventúrské ulici, v přízemí někdejšího paláce tam ve veliké, vždycky temné místnosti s historickými klenbami přijímali skoro všechno. V řadě před ním stávali Cikáni nebo Cikánky, různé pochybné existence, příslušníci podsvětí, ale i úplně obyčejní chudáci - jejich čtvrt byla odtud co by kamenem dohodil, nosili tam prastaré peřiny, obnošené šaty, boty, roztrhaná růžová dámská kombiné, staré kabelky,

laciné dečky. Zato bázlivě vstupoval do nově zřízené zastavárny v krátké ulici odbočující z hlavního náměstí, patřila bance ve stejné budově a specializovala se na zlato, stříbro a šperky, tam mu z okénka vrátili nabízený předmět s pohoršeným vysvětlením - je to jen pozlacené. Třetí zastavárna, pod východem z kina Tatra, později Pohraničník, byla spíš měšťanská. Pouze v této zastavárně prošel ještě jako chlapec všemi jejími místnostmi, kam neměla přístup veřejnost, otec ho tehdy vzal s sebou, když se chystal napsat reportáž o zastavárně, a majitel nebo správce je provedl velkými sály skladišť, kde se cítil jako v jeskyni Ali Baby. Tam byli vybíravější, fajnovější, proto se už předem snažil odhadnout, jestli s něčím jít tam, nebo do Ventúrské. Matka skladovala doma celý štos úpisů ze zastavárny, dlouhé listiny na tuhém papíru, pečlivě dbala o to, aby se vždycky včas zaplatily poplatky za prodloužení, i když kvůli tomu bylo třeba zase něco zastavit, a nakonec jim stejně všechno propadlo ve všech třech zastavárnách - vojáci je hned po válce vyrabovali a do novin se dostala ideologicky radostná zpráva, že všechny zastavárny jsou jakožto nemorální podniky sloužící k vykořisťování pracujícího lidu zrušeny. V zastavárnách se neměl proč stydět, chodil tam kvůli tomu, proč existovaly, zato se cítil zahanbený, když ho matka poslala s něčím do zlatnictví, tam stál jako žebrák vedle lidí s penězi, kteří si něco kupovali, zatímco on chtěl něco prodat a peníze si odnést. Člověk za pultem si pod lupou prohlédl, co přinesl, pak jen odmítavě zavrtěl hlavou, aby nerušil ty, kteří si tam něco vybírali, a on putoval do dalšího zlatnictví, kde se všechno opakovalo... Když nakonec prodal ve zlatnictví matčin snubní prsten, neměla ho už s čím poslat... Po válce se v obchodech leccího nedostávalo, a tak k nim začala chodit maďarská selka z nedaleké vesnice, nosila jim v koši všechno možné za černé ceny plus rizikový poplatek za to, že ji na nádraží mohli chytit policisté. Každá její návštěva znamenala pro něho finanční katastrofu, matka koupila všechno, co ta žena přinesla, nadarmo se rozčiloval, ona měla vždycky jediný argument - ale vždyť to všechno potřebujeme. A tak to s ní bylo vždycky, většinu života - kromě dvanácti let manželství -